

РАБОТНИЦА
і СЯЛЯНКА

№ 2 люты 1959

+ прилож.

МАГУТНАЕ ЯДНАННЕ ПАРТЫІ І НАРОДА

НАША рэспубліка напярэдадні вялікай падзеі. 1 сакавіка адбудуцца выбары ў Вярхоўны Савет БССР і ў мясцовыя Саветы дэпутатаў працоўных. Гэтыя выбары асаблівыя. Падрыхтоўка да іх праходзіць у абстаноўцы велізарнага ўсенароднага натхнення. У гэтыя хваляючыя дні ўсе мы, савецкія людзі, жывем XXI з'ездам Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. З велізарнай цікавасцю мы яшчэ і яшчэ раз перачытваем яго гістарычныя рашэнні і за кожным словам бачым сваё цудоўнае сэнна і яшчэ больш светлае заўтра.

Прыняты з'ездам сямігадовы план развіцця народнай гаспадаркі нашай краіны — гэта баявая праграма разгорнутага будаўніцтва камуністычнага грамадства. Так, тое, аб чым марылі лепшыя розумы чалавецтва, ужо становіцца рэчаіснасцю.

У дакладзе Першага сакратара ЦК КПСС, Старшыні Савета Міністраў СССР таварыша М. С. Хрушчова на XXI з'ездзе партыі ясна сфармуляваны галоўныя задачы нашай краіны ў наступным сямігоддзі:

У ГАЛІНЕ ЭКАНАМІЧНАЙ — усебаковае развіццё прадукцыйных сіл краіны, дасягненне такога росту вытворчасці ва ўсіх галінах эканомікі на базе пераважнага развіцця цяжкай індустрыі, які дазволіў бы зрабіць рашаючы крок у стварэнні матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізму і ў забеспячэнні перамогі СССР у мірным эканамічным спаборніцтве з капіталістычнымі краінамі. Узмацненне эканамічнага патэнцыялу краіны, далейшы тэхнічны прагрэс ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі, няспынны рост прадукцыйнасці грамадскай працы павінны забяспечыць значнае павышэнне жыццёвага ўзроўню народа.

У ГАЛІНЕ ПАЛІТЫЧНАЙ — далейшае ўмацаванне савецкага сацыялістычнага ладу, адзінства і згуртаванасці савецкага народа, развіццё савецкай дэмакратыі, актыўнасці і самадзейнасці шырокіх народных мас у будаўніцтве камуністычнага грамадства, расшырэнне функцый грамадскіх арганізацый ў вырашэнні дзяржаўных пытанняў, павышэнне арганізатарскай і выхаваўчай ролі партыі і сацыялістычнай дзяржавы, усямернае ўмацаванне саюза рабочых і сялян, дружбы народаў нашай краіны.

У ГАЛІНЕ ІДЭАЛАГІЧНАЙ — узмацненне ідэйна-выхаваўчай работы партыі, павышэнне камуністычнай свядомасці працоўных і перш за ўсё — падростаючага пакалення, выхаванне іх у духу камуністычных адносін да працы, савецкага патрыятызму і інтэрнацыяналізма, пераадоленне перажыткаў капіталізму ў свядомасці людзей, барацьба з буржуазнай ідэалогіяй.

У ГАЛІНЕ МІЖНАРОДНЫХ АДНОСІН — паслядоўнае правядзенне знешняй палітыкі, накіраванай на захаванне і ўмацаванне міру і бяспекі народаў на аснове ленінскага прынцыпу мірнага суіснавання краін з рознымі сацыяльнымі сістэмамі. Неабходна дабівацца спынення «халоднай вайны» і змякчэння міжнароднай напружанасці. Усямерна ўмацоўваць сусветную сацыялістычную сістэму і садружнасць братніх народаў.

Камуністычная партыя ставіць перад народам задачу — дабіцца таго, каб Савецкі Саюз вышаў на першае месца ў свеце як па абсалютнаму аб'ёму вытворчасці, так і па вытворчасці прадукцыі на душу насельніцтва. Ужо не за гарамі той час, калі мы абгонім самую багатую капіталістычную краіну — Злучаныя Штаты Амерыкі — па вытворчасці прамысловай і сельскагаспадарчай прадукцыі. Амерыка — краіна багатая, але багацце гэта, створанае рукамі працоўных, мала радуе саміх працоўных, бо ім шырока карыстаюцца толькі капіталісты. Багацце нашай краіны — гэта багацце ўсяго народа. Чым больш выпрацоўваецца ў нас металу, вугалю, тканін, прадуктаў харчавання, тым лепш жыве кожны савецкі чалавек.

У сямігадовым плане на аснове далейшага магутнага ўздыму ўсіх галін эканомікі будзе забяспечана няспыннае павышэнне жыццёвага ўзроўню працоўных. За гэтыя гады будзе не толькі павышана заробная плата і зніжаны цэны,

але значна палепшыцца дабрабыт працоўных таксама і за кошт забеспячэння добрым жыллем, палепшання грамадскага харчавання і бытавога абслугоўвання, арганізацыі адпачынку і многіх іншых мерапрыемстваў. У 1960 годзе закончыцца перавод рабочых і служачых на сямігадзінны рабочы дзень, а з 1964 года намячаецца прыступіць да паступовага пераходу на яшчэ больш кароткі рабочы дзень. У нашай краіне будзе самы кароткі ў свеце рабочы дзень і самы кароткі рабочы тыдзень!

Даклад таварыша М. С. Хрушчова аб кантрольных лічбах развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1959—1965 гады і прынятыя па дакладу рашэнні з'яўляюцца важнейшымі палітычнымі дакументамі. З вялікай цікавасцю вывучае іх савецкі народ.

Асабліва радуе нас тое, што ў дакладзе гаворыцца аб палепшэнні бытавых умоў жанчын, каб яны мелі час не толькі займацца хатняй гаспадаркай і доглядам дзяцей, а і актыўна ўдзельнічаць у грамадскім жыцці. Намячаецца шырокае будаўніцтва школ-інтэрнатаў, дзіцячых ясляў, садоў, значна павялічыцца колькасць прадпрыемстваў грамадскага харчавання, камунальнага абслугоўвання. Усё гэта дае жанчыне магчымасць паўней праявіць свае здольнасці, яшчэ актыўней удзельнічаць у шматгранным жыцці нашай краіны.

Савецкія жанчыны горача дзякуюць партыі за няспынны клопат. Іх думы і сэрцы належаць партыі — выпрабаванаму правадыру савецкага народа.

Як сваю родную, кроўную справу ўспрымаюць працоўныя нашай рэспублікі велічную праграму, накрэсленую нашай партыяй на сямігодку. У гэтыя дні ўсюды яшчэ ярчэй разгараюцца агні сацыялістычнага спаборніцтва. Аб вялікім уздыме, выкліканым XXI з'ездам КПСС, пішуць і нашы чытачы. М. І. Караткевіч паведамляе, што даяркі саўгаса «Побалава» Рагачоўскага раёна Н. Гаварушка, Е. Іванова, Л. Бурмістрава, С. Гарэлік і іншыя, пазнаёміўшыся з дакладам тав. Хрушчова, уступілі ў спаборніцтва за званне брыгады камуністычнай працы і абавязаліся выканаць сямігадовы план па вытворчасці малака за пяць год.

На Мінскім гадзінніковым заводзе ў гэтыя дні асабліва добра працуе брыгада майстра Ларысы Іванаўны Мачальскай. У брыгадзе 18 дзяўчат. Усе яны з дня ў дзень павышаюць прадукцыйнасць працы, паляпшаюць якасць прадукцыі.

Шмат сардэчных, цёплых слоў можна зараз пачуць на перадвыбарных сходах. Гэта словы аб адданасці і любові да партыі, да яе ленінскага Цэнтральнага Камітэта, які вядзе наш народ ад перамогі да перамогі.

1 сакавіка беларускі народ аддасць свае галасы за лепшых сыноў і дочак нашай Радзімы. Сярод кандыдатаў у дэпутаты аднадушна былі названы кіраўнікі партыі і ўрада — людзі, якія ўсё жыццё сваё прысвяцілі служэнню народу. Большасць кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР і мясцовыя Саветы дэпутатаў працоўных — рабочыя і работніцы, калгаснікі і калгасніцы, якія сумленнай працай заваявалі павагу і падзяку народа.

Сярод кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР працоўныя рэспублікі назвалі інжынера Мінскага камвольнага камбіната Алену Міхайлаўну Дзмітровіч, ткачыцу Гродзенскага камбіната Тацяну Сцяпанаву Сімчук, стрыжнёўшыцу ліцейнага цэха завода «Гомсельмаш» Любоў Ільініну Ухіну, старшыню калгаса «Зара» Вілейскага раёна Надзею Мартынаўну Субач, даярку саўгаса «Індустрыя» Пухавіцкага раёна Соф'ю Якаўлеўну Клініцкую, трактарыстку калгаса імя Калініна Лагойскага раёна Ганну Іосіфаўну Рыбчык і многіх іншых. Як у вышэйшы орган улады, так і ў мясцовыя Саветы вылучаецца шмат жанчын. Ды хіба можа быць інакш у нашай краіне, дзе існуе самая дэмакратычная выбарчая сістэма, дзе жанчына з'яўляецца паўнапраўным грамадзянінам.

Няма сумнення ў тым, што выбары ў Вярхоўны Савет БССР і мясцовыя Саветы з'яўляцца магутнай дэманстрацыяй яднання партыі і народа, яшчэ больш умацоўваюць маральна-палітычнае адзінства савецкага народа.

Усе на выбары!

РАБОТНІЦА І СЯЛЯНКА

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ
ТРЫЦЦАЦЬ ПЯТЫ

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

№ 2

ЛЮТЫ 1959

Государственный
Библиотека
СССР
им. В. И. Ленина

Шиб 15833

Н. Я. Красільнікова (да нарыса «Нейрахірург» А. Шчарбакова).

Фота А. Дзітлава.

НЕЙРАХІРУРГ

ЗДАВАЛАСЯ, што самалёт вісіць нерухома ў паветры. «Вось так заўсёды, — з прыкрасцю падумала Ніна Якаўлеўна: — пачнеш спяшацца, а ўсё, нібы на злосць табе, застывае. Злезці б ды пайсці пеша. Яна ўсміхнулася: прыдзе ж у галаву неадарэчная думка. Чаго толькі не перадумаеш, калі спяшаеш да хворага»...

...Сёння раніцай Ніну Красільнікаву выклікаў загадчык нейрахірургічнага аддзялення Яфім Ісаакавіч Злотнік:

— Званілі з Магілёва. Да іх паступіў хворы, за якога, відаць, прыдзецца брацца нам. Тэрмінова патрэбна кансультацыя, а магчыма і ўмяшанне. Трэба ляцець неадкладна.

...Неадкладна... Ніна Якаўлеўна зноў глянула ўніз. Там паўзлі пералескі, не спяшаючы пятлялі рэкі. А Магілёва ўсё не відаць. Лепш ужо не глядзець у акно.

Калі самалёт прыземліўся, Красільнікава зірнула на гадзіннік і ўсміхнулася: дарэмна злавала. Добра ляцелі. Так бы да самай бальніцы.

А ў бальніцы яе ўжо чакалі. Як толькі ўвайшла ў кабінет галоўнага ўрача, ёй падалі аб'ёмістую зялёную папку: «Гісторыя хваробы Уладзіміра Печаня». У папцы — пачак цёмных, зразумелых толькі спецыялісту рэнтгенаўскіх здымкаў і падшытых разам аркушаў, спісаных то буйным, то дробным, але ва ўсіх выпадках нечытальным почыркам. Гісторыя была складанай і па-свойму трагічнай.

...З Магілёўскай вобласці камсамалец Печань прыехаў добраахвотнікам у Данбас. Малады, энергічны, жыццерадасны, ён адразу заваяваў любоў калектыву. Працаваў хутка, азартна, з нейкай вясёлай злосцю. Таксама з аганьком, заражаючы ўсіх веселасцю, умеў адпачываць. Здавалася, жыццё ішло па добрым рэчышчы. І раптам хвароба. Спачатку боль у руцэ. Валодзя не звяртаў увагі: падварнуў дзесьці ці ўдарыў. Але хутка рука забалела так, што цяжка было трымаць інструмент. Пайшоў у медпункт. Там паціснулі плячыма і ніякай хваробы не знайшлі. «Не буду больш па дактарах хадзіць, —

вырашыў Валодзя. — Думаюць, сімулянт». А праз паўтара тыдня ў абласной бальніцы, куды прывезлі Валодзю (хадзіць ён ужо не мог: паралізавала ногі), урачы паставілі дыягназ: інтрамедулярная пухліна спіннага мозгу.

Яшчэ праз некалькі дзён Валодзю аперыравалі. Стала лепш, і ён не паверыў словам урача, якія прагучэлі як прыговор: «Едзь цяпер на поўдзень, адпачнеш, а потым адразу дадому. Працаваць, браце, табе больш не прыдзецца».

«А я папраўлюся і буду працаваць», — скрыпеў зубамі Валодзя, з цяжкасцю робячы ў санаторыі першыя крокі па пакоі. На поўдні быццам палепшала, але не надоўга. Зноў паралізавала ногі і зноў бальнічная палата, працэдурны, роспытны ўрачоў і доўгія начныя размовы з самім сабою, вядома, пра будучыню, якую Валодзя заўсёды раней бачыў радаснай і прамыністай.

Пра ўсё гэта (апрача начных размоў з самім сабою) Валодзя раскажаў урачу Ніне Якаўлеўне. Яна адразу пакарыла яго цеплынёй свайго позірку, ласкавым голасам, усмешкай добрага чалавека. Размова з ёю падбадзёрыла, супакоіла хворага. А яе, наадварот, — усхвалявала і азадачыла. Яна вярнулася ў кабінет і зноў села за «гісторыю» Валодзінай хваробы... Інтрамедулярная пухліна... Не. Ніна Якаўлеўна не паставіла б такога дыягназу. Усё працяканне хваробы, усе назіранні, занесеныя ў «гісторыю», расказ самога хворага гаварылі супроць злаякаснай пухліны. Дык што ж... значыць, у Сталіне памылкова зрабілі аперацыю? Тады... Тады Валодзя загіне, бо злаякасную пухліну выдаляць нельга. Аперацыя прыносіць толькі часовую палёгку, а за ёю поўны параліч і смерць... Але калі ў яго дабраякасная, экстремедулярная пухліна? Тады яе трэба выдаляць начыста... Можна хлопца і не ўдасца паставіць на ногі, але ён будзе жыць... Так, але ўсё гэта пакуль што меркаванні, здагадкі. Памылку ўрачоў з Данбаса можна даказаць толькі другой аперацыяй. Але афіцыйны дыягназ гаворыць, што хвораму яна не патрэбна. Яе могуць проста не дазволіць. Ніна Якаўлеўна пазваніла Я. І. Злотніку. Вырашылі перавесці хворага ў Мінск.

У Мінску перш-на-перш зрабілі ўсе захады, каб спыніць хваробу хоць бы часова. Гэта ўдалося. Валодзя ажыў. У аддзяленні ўсё здзівіліся яго ўменню валодаць сабою. Гэты блакітнавокі хлапец зусім не нагадваў хворага. Ён ахвотна размаўляў з усімі, жартаваў, а раніцай, седзячы на ложку, рабіў зарадку. Тым часам у ціхіх урачэбных кабінетах вырашаўся яго лёс.

...Усё ўяўляюць сабе хірурга чалавекам жалезнай волі. І наўрад хто паверыць, што хірург можа плакаць. А тут на вачах хірурга стаялі слёзы. Так, так! Са слязьмі на вачах урач Красільнікава прасіла дазволіць ёй зрабіць Валодзю аперацыю. Хоць і Злотнік, і старшы навуковы супрацоўнік Лерман, і прафесар Маркаў, якога запрашалі на кансультацыю, як быццам згаджаліся з Красільнікавай, але ні ў каго не было поўнай упэўненасці ў тым, што яна мае рацыю. У Сталіне ж Валодзю аперыравалі вядомыя ўрачы. Магчыма, Красільнікава памыляецца. А яе памылка можа каштаваць вельмі дорага.

Спрачаліся. Потым разыходзіліся. Ніна Якаўлеўна заставалася адна, даставала зялёную папку, перагортвала і зноў перачытвала ўсю гісторыю хваробы, пакуль сінія і фіялетаваыя радкі не зліваліся ў адну чорную пляму. Пляма пачынала пульсіраваць перад вачыма, то набліжаючыся да самага твару, то правальваючыся кудысьці ў бездань. Ніна Якаўлеўна закрывала пляму зялёным кардонам, уставала і павольна здымала халат.

А дома шукала адказ у падручніках. Тэорыя як быццам была таксама на яе баку. Але... Але тыя, хто рабіў Валодзю першую аперацыю, таксама ведаюць тэорыю. І ўсё ж перакананне ў слушнасці сваёй думкі расло з кожнай гадзінай.

І вось спрэчка вырашана. На белых дзвярах аперацыйнай у раскладзе аперацый на заўтра з'явілася прозвішча Валодзі, а насупраць прозвішчы аператара Красільнікавай і асістэнта Лермана.

Ніна Якаўлеўна не думала, што дазвол на аперацыю так яе ўсхваляе. «Ці маю я права рызыкаваць,

калі ў мяне за плячыма ўсяго некалькі год работы? А можа, пакуль не позна, адмовіцца? Але навошта тады было рвацца ў хірургію?»

А яна сапраўды рвалася да хірургіі, аб ёй толькі марыла. Скончыўшы інстытут, прыехала з Масквы ў Мінск. Хадзіла на выклікі, слухала пульсы і сэрцы, выпісвала рэцэпты. Потым курсы ўдасканалення, цярплівае вывучэнне справы, і Ніна Якаўлеўна — нейрахірург.

Першая самастойная аперацыя прайшла паспяхова. За ёю другая, трэцяя, чацвёртая. І заўсёды Ніна Якаўлеўна адчувала вялікую адказнасць за жыццё хворага. А ў заўтрашняй аперацыі гэтая адказнасць будзе яшчэ вышэй.

... Калі Ніна Якаўлеўна прышла ў бальніцу, у аперацыйнай ужо рыхтаваліся. Яна старалася выявіць адзнакі неспакою на тварох людзей, якія зараз будуць ёй дапамагаць. Кацярына Міхайлаўна — старшая аперацыйная сястра, як і заўсёды, была спакойная, разліковая ў рухах, бадзёрая. Асістэнт Лерман — свежы, у добрым настроі. І да Ніны Якаўлеўны, пакуль яна мыла рукі, вярнуліся раўнавага, звычайная ўпэўненасць у сваіх сілах.

Прывезлі Валодзю, і аперацыя пачалася. Секунды ў такія моманты здаюцца вечнасцю. Хутчэй, хутчэй пераканацца: жыццё ці смерць возьмуць верх у барацьбе, якая ідзе ўжо шмат месяцаў. Вось і ўскрыта поласць спіннага мозгу. Магчыма, раней пухліну на яго тканцы цяжка было заўважыць, тым больш, што «прыстроілася» яна не на звычайным месцы. А цяпер, калі высушаны хваробай мозг стаў тонкім, як вярочка, пухліну добра было відаць — сапраўдную, дабраякасную. Значыць, вясёлы блакітнавокі Валодзя будзе жыць! Значыць, урач Красільнікава перамагла...

...З работы яна ішла радасная. Яе думкі былі яркія, як і шчодрыя святочныя фарбы. Добра, калі твае рукі, сэрца і розум дапамагаюць людзям жыць, працаваць і змагацца. Многіх ты ніколі не ведала і заўтра расстанешся з імі назаўсёды. Але ўсе яны маюць права на шчасце. Усе яны блізкія і дарагія табе, як свае «тры багатыры» — сыны Віктар, Юрка і Валерык. Дарэчы, сёння ўвесь вечар належыць ім. Трэба спяшацца. І яна села ў тралейбус.

А. ШЧАРБАКОЎ

Валянціна Кавалёва не толькі добра працуе прасаўшчыцай, але ўпарта займаецца ў Мінскім стралкова-спартыўным клубе ДТСААФ і мае першы разрад.
Фота П. Нікіціна.

Канстанцыя БУЙЛА

МАЯ МАМА

Мая мама — герой,
хоць яна на вайне не была
І з фашыстамі ў бой
яна смелым салдатам не йшла,
Не трымала яна
ні вінтоўкі ў руках, ні гранат —
Камандзірам звяна
мама стала між нашых дзяўчат.
Раным-рана яны
на палеткі калгасныя йшлі,
Дзе сінелі ільны,
дзе блакітнаю хваляй плылі,
Дзе ўзносіўся строй
танкалістых, высокіх сцяблін —
Мама проста герой
шчырай працы на роднай зямлі.

Паштальён у калгас
шмат даставіў сталічных газет,
І у кожнай ямраз
я убачыла мамін партрэт.
Здымак з поля яе:
а галоўкі у лёну, як град!
Побач з мамай ўстае
ўсё звяно маладзенькіх дзяўчат.
Вось яна і герой,
хоць на фронце зусім не была,
На палі, як на бой,
свой атрад яна з песняй вяла.
Залатая ў яе
Зорка жарка гарыць на грудзях...
Песні шчасця пяе
мая мама, мой сонечны птах.

Наша свята

Аляксандра УС

АДНЫМ з любімых свят савецкага народа з'яўляецца 8-ае сакавіка — Міжнародны жаночы дзень. Людзі, сустрэўшыся ў гэты дзень, віншуюць адзін аднаго. Нярэдка пытаюць: «А які ж падарунак зрабіў ты сёння жонцы?» Роботнікам гандлю прыемна бачыць тысячы цікавых вачэй, якія выбіраюць самыя прыгожыя, самыя эфектныя падарункі.

У дзень 8-га сакавіка ўжо адчуваецца подых вясны, і нашы мужчыны стараюцца набыць першыя кветкі, што паспелі расквітнець к таму часу. І ў гэтай добрай традыцыі савецкіх людзей рабіць жанчынам падарункі адчуваецца дапамога вялікай павягі за іх сумленную працу на карысць грамадства, за іх няспынныя клопаты і любоў да мужа — таварыша і друга, за гарачую матчыну ласку да дзяцей. Жанчына — працаўніца, грамадзянка і маці — глыбока ўдзячна за гэты адзнакі ўвагі да сябе, за клопаты аб ёй Савецкай улады, за сваё светлае, радаснае жыццё.

За гады Савецкай улады непазнавальна змяніўся лёс жанчыны. У нас знішчаны ўсе формы ўціску і эксплуатацыі чалавека чалавекам, пакончана з нераўнапраўем жанчыны ў грамадскай, палітычнай і эканамічнай галінах.

Жанчыны ў СССР складаюць 45% працоўных, занятых у народнай гаспадарцы краіны, 53% усіх спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй. У нас кожны трэці навуковы работнік — жанчына. Савецкія жанчыны паказваюць узоры творчага энтузіязму, працоўнага гераізму і актыўнасці. Каля двух мільёнаў жанчын СССР узнагароджаны ордэнамі і медалямі, дзюм з паловай тысячам жанчын прысвоены самыя ганаровыя званні — Героі Сацыялістычнай Працы і Героі Савецкага Саюза.

У гісторыі народаў няма прыкладу, падобнага нашаму, калі не адзінкі, а сотні простых працаўніц стаяць на чале дзяржаўнай улады. У нас 348 жанчын з'яўляюцца дэпутатамі Вярхоўнага Савета СССР (26% усіх дэпутатаў). У Вярхоўны Савет БССР абрана 129 жанчын і звыш 23 тысяч — у мясцовыя Саветы.

Уцягваючы жанчыну ў вытворчае і грамадскае жыццё, Савецкая дзяржава разам з тым клопоціцца аб яе адпачынку, стварае ўмовы, каб яна магла выходзіць дзяцей у сям'і, каб магла вучыцца, далучацца да мастацтва, літаратуры, спорту.

Савецкія жанчыны — палыманыя патрыёткі. Яны ўсім сваім сэрцам любяць Радзіму, для яе росквіту не шкадуюць ні сіл, ні энергіі, а калі спатрэбіцца, то і жыцця. Незабыўны працоўныя і баявыя подзвігі многіх савецкіх жанчын. У нашай мастацкай і палітычнай літаратуры, у драматычных спектаклях і операх, у кінафільмах і шматлікіх песнях адлюстраваны

лепшыя рысы савецкіх жанчын, іх гераічныя справы.

Толькі што вышаў з друку другі том «Гісторыі Беларусі». І там мы сустракаем імёны лепшых дачок беларускага народа: Веры Харужай, Аляксандры Федасюк і многіх іншых, жыццё і справы якіх будуць заўсёды служыць яркім прыкладам гарачай любові да Радзімы.

Хто глядзеў мастацкі фільм «Гадзіннік спыніўся апоўначы», той не мог не захапляцца яго гераізмамі. Гэта не мастацкія вобразы, выдуманая аўтарам. Іх правобразам паслужылі нашы суайчынніцы Алена Мазанік і Мар'я Осіпава, якія жывуць і працуюць сярод нас. У даваенны час яны як бы нічым не вылучаліся сярод іншых. Але ў цяжкія для Радзімы гадзіны, калі чужынцы ступілі на беларускую зямлю, сэрцы савецкіх патрыёткаў запаліліся пякучым гневам, і яны пачалі помсціць ворагу.

Алена Мазанік і Мар'я Осіпава — частыя госці ў рабочых клубах, сярод школьнікаў і студэнтаў. Іх успаміны хваляюць чалавечыя сэрцы. А такіх самаахвярных жанчын было шмат. Уся веліч гераічных спраў савецкіх жанчын заключаецца іменна ў тым, што іх гераізм і самаахвярнасць уласцівы не толькі адзінкам, а носяць масавы характар.

Усім савецкім людзям вядомы гераічныя справы Алены Стэмпкоўскай і Зінаіды Тусналобай, якія былі франтавікамі. Увесь беларускі народ ганарыцца Рымай Шаршнёвай і Фрузай Зяньковай, якія былі партызанкамі. А колькі было ў нас такіх сувязных, як Аляксандра Юркевіч з Капаткевіцкага раёна! Дзесяткі і сотні тысяч. У іх мы бачым лепшыя рысы савецкага народа — палыманы патрыятызм, нязгасную любоў да Радзімы.

А гераіні мірных дзён! Хочацца па-

чаць са светлай памяццю Пашы Ангелінай, імя якой вядома далёка за межамі нашай краіны. Яна нядаўна памерла — наша сястра, беззапаветная працаўніца, двойчы Герой Сацыялістычнай Працы, дэпутат Вярхоўнага Савета СССР. Паша Ангеліна стварыла першую ў краіне жаночую трактарную брыгаду, якую ўзначальвала 26 год. Варожыя сілы ў той час жорстка помсцілі ёй, бо разумелі, што справа не толькі ў Пашы, але ў тым, што за яе прыкладам пойдучы мільёны вясковых жанчын — сіла, здольная ў карані змяніць старое жыццё.

Працоўныя рукі мільёнаў савецкіх жанчын дабіваюцца зараз перамогі ў спаборніцтве з капіталістычным светам. І мы верым, што перамогучы. Хутка Савецкі Саюз стане самай багатай краінай свету, з самым высокім узроўнем жыцця людзей, з самым кароткім рабочым тыднем.

Мы ганарымся, што на XXI з'ездзе партыі сярод дэлегатаў ад Беларусі знаходзіліся восем жанчын.

Дэлегатка Мар'я Макарэвіч — Герой Сацыялістычнай Працы, брыгадзір комплекснай будаўнічай брыгады — сваю прафесію набыла на будоўлях Мінска. Яна, як і тысячы яе ровесніц, гарэла жаданнем узняць з руін горад, ствараць для людзей новыя дамы, клубы і светлыя школы. Дзякуючы залатым рукам, падобным Мар'і Макарэвіч, узнята з пашалішчаў уся Беларусь, усе яе гарады і вёскі, нанова адбудавана сталіца рэспублікі — Мінск.

Алену Панькову — другую дэлегатку XXI з'езду партыі — рабочыя Гомельскага вагоннага дэпо з вялікай павягай называюць Данілаўнай. Яна заслужыла гэтую любоў сваёй шматгадовай працай электразваршчыцы. За апошнія тры гады Панькова выканала сем гадавых норм. Цяпер працуе ў рахунак 1962 года.

У развіццё эканомікі сваёй рэспублікі вялікі ўклад унеслі жанчыны — работніцы, калгасніцы, настаўніцы, урачы і інжынеры Беларусі. Партыя і Савецкі ўрад высока ацанілі сумленную працу беларускага народа, і ў дзень саракагоддзя ўзнагародзілі рэспубліку ордэнам Леніна.

Палітычная, грамадская і працоўная дзейнасць савецкіх жанчын

★ ДЭЛЕГАТЫ XXI З'ЕЗДУ КПСС

На здымку (злева направа): Шкацёнак І. Ф. — старшыня калгаса імя Чапаева Лепельскага раёна, Макарэвіч М. К. — брыгадзір муляраў, Герой Сацыялістычнай Працы (Мінск), Кавалёва П. Н. — старшыня калгаса «За Радзіму» Гомельскага раёна і Панькова А. Д. — электразваршчыца Гомельскага вагоннага дэпо. Фота Л. Эйdzіна і Л. Папковіча.

здзіўляе ўвесь свет і служыць мільёнам жанчын капіталістычнага свету натхняючым прыкладам у іх барацьбе за сваё раўнапраўе.

Аб жыцці ў капіталістычных краінах лепш за ўсё расказваюць самі жанчыны.

Многія нашы жанчыны перапісваюцца са сваімі замежнымі сяброўкамі. Масквічка Елізавета Маслава ў сваім пісьме да французжанкі Фернанд Жакуці паведаміла аб тым, што яе сям'я атрымала зямельны ўчастак для пабудовы ўласнай дачы.

Вось што адказала Жакуці на гэтае пісьмо:

«Зямлі ў нас шмат; яе, вядома, можна купіць! Але для нас, большасці працоўных мас, такая купля з'яўляецца чыстай ілюзіяй. Ці вядома Вам, што 1 кв. м зямлі каштуе ў нас ад 1000 да 10000 франкаў? Я кажу: 1 кв. метр. Няма чаго і гаварыць, што пры такіх цэнах працоўны, які мае скромныя сродкі, не можа набыць участак, каб у далейшым пабудаваць на ім што-небудзь; а пра будаўніцтва ўжо няма чаго і гаварыць. У нас будуць нават вялізныя палацы з цудоўнымі кватэрамі, але гэтыя кватэры прадаюцца па астранамічных цэнах: 2 мільёны за пакой, не за кватэру, а за пакой!»

Песімізмам і безнадзейнасцю прасякнуты пісьмы жанчын Англіі, Аўстраліі, Італіі і іншых краін да сваіх савецкіх карэспандэнтак.

Вось што піша англічанка Беці Харысон:

«Цяпер мы стаім перад тварам росту беспрацоўя, якое асабліва закрапае жанчын. Зноў узнімаецца шум аб тым, каб зволіць у першую чаргу жанчын, якія працуюць няпоўны рабочы дзень, і замужніх. Гэта паўтараецца кожны раз, як толькі ў краіне пачынаецца хваля беспрацоўя. І гэта нягледзячы на тое, што большасць нашых жанчын працуе з-за матэрыяльнай патрэбы».

Цяжка даводзіцца і італьянскім сем'ям. Італьянка Мар'я Блэ, даведаўшыся з пісьма Е. Ф. Паповай, што ў той дачка Наташа адпачывала на беразе Чорнага мора, з сумам заўважае:

«Што датычыць летняга адпачынку, то ў нас за яго вельмі дорага трэба плаціць. Нямногія могуць дазволіць сабе раскошу адпачываць на беразе мора. У нас няма дамоў адпачынку для рабочых. Іменна зараз на Ансальда, дзе працуе мой муж, справы ідуць вельмі дрэнна. Мой муж разам з іншымі з дня на дзень чакае разліку. Натуральна, што замест адпачынку мы шукаем работу, а гэта вельмі цяжка, бо ў Лігурыі большасць прадпрыемстваў не мае заказаў, а апынуцца зараз у Італіі без работы, дарагая мая, гэта вялікае няшчасце, асабліва, калі маеш дзяцей. Шмат думаю аб тым, дзе знайсці работу, бо нам цяпер вельмі цяжка. Мой муж добры работнік. Ён больш 20 год працаваў у адной фірме. Зараз колькасць зволеных дасягае 60 чалавек».

Хатнія гаспадыня Аўрора Боцані з Генуі, апісваючы жыццё сваёй вялікай сям'і, у прыватнасці расказвае пра свайго пляменніка, студэнта 25 год, які канчае эканамічны факультэт універсітэта. Яму трэба здаць дзевяць выпускных экзаменаў.

Ангеліна Гайдуківіч вырашыла стаць будаўніком. Яна выбрала сабе прафесію муляра. Зараз яна працуе на будаўніцтве 158-кватэрнага жылога дома ў г. Брэсце. Зменныя нормы выконвае на 110—120 працэнтаў.

Фота А. Вялікасельца.

«За здачу кожнага экзамена ён павінен плаціць 500 лір, — піша Аўрора, — так што разумееце, чым больш экзаменаў, тым больш трэба плаціць. Гэта не тое, што ў вас, дзе студэнты атрымліваюць стыпендыю. У нас вучоба — гэта раскоша. Каб вучыцца, трэба рабіць надзвычайныя намаганні. Многім трэба кідаць заняткі на апошніх курсах».

Я працую ў клініцы з 7.30 раніцы да 20 гадзін вечара з двухгадзінным перапынкам на абед.

...Цяпер у нас шмат беспрацоўных. Кошт жыцця вельмі высокі, працэнты на купленае ў растэрміноўку вісяць над кожным домам. Для рабочай сям'і, якая хоча купіць рэчы, адзін выхад — купіць іх у растэрміноўку. Але працэнты растэрміноўкі і ўмовы куплі проста скандальныя. Я была вымушана купіць коўдру за 9 фунтаў 9 шылінгаў 16 пенсаў, з якіх 1 фунт заплаціла ў якасці працэнтаў. Тым часам цана коўдры — 8 фунтаў 9 шылінгаў 16 пенсаў.

Калі вы не паспелі ўсё выплаціць, страцілі работу і не можаце працягваць плаціць за растэрміноўку, тады адбіраюць у вас набытую рэч».

* * *

Вялікімі падзеямі азнаменаваўся 1959 год у жыцці савецкага народа. Рашэнні нечарговага XXI з'езду партыі закранулі сэрцы кожнага працаўніка горада, вёскі, кожнага чалавека. З'езд прыняў велічную праграму разгорнутага камуністычнага будаўніцтва ў нашай краіне. Галоўнай задачай бліжэйшага часу з'явіцца ўсебаковае стварэнне матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізму, далейшае ўмацаванне эканамічнай і абароннай магутнасці нашай краіны, павышэнне жыццёвага ўзроўню савецкага народа.

Для вырашэння гэтых важнейшых задач жанчыны Беларусі не пашкадуюць сіл і энергіі.

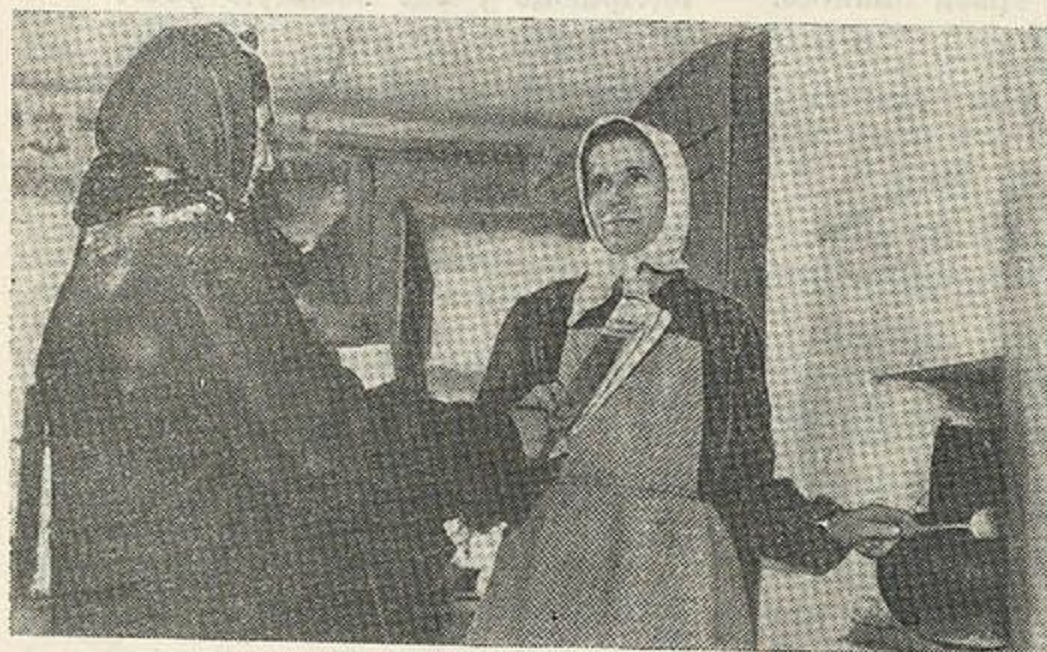

Новы калгасны Дом культуры.

Вечарам у калгасе

Калгасніцы Надзея Ільющэнка, Валянціна Гапаева і Мар'я Зубронава праглядаюць новы часопіс у бібліятэцы.

6 Калгасны паштальён Ніна Арсенцьеўна Кароўкіна прынесла газеты звеннявой па кукурузе Праскоўі Фамінічне Хаўроцінай.

Сям'я калгасніка Міхаіла Паўлавіча Сазоненкі глядзіць па тэлевізару нанцэрт з Гомеля.

Падсінены вясчэрнім змрокам снег ляжаў на палях, калі мы пад'язджалі да калгаса імя Сталіна Гомельскага раёна. У дамах калгаснікаў запаліліся электрычныя агні. Мы зайшлі «на агеньчык», каб паглядзець, як живуць тут людзі, чым займаюцца ў доўгія зімовыя вечары.

Сорак год назад у вёсцы папілі лучыну ды так і караталі зімой сумныя вечары. Беззваротна кануў у вечнасць той час. У беларускае сяло прыйшла савецкая культура.

Вялікі, утульны Дом культуры на цэнтральнай сядзібе радуе сэрца ўсякага, хто тут пабываў. Велізарная глядзельная зала на 510 месц са зручнымі тэатральнымі крэсламі, танцавальная зала, фойэ, стацыянарная кінаўстаноўка, бібліятэка з чытальнай залай на другім паверсе, пакоі для гурткавай работы — усё тут вабіць для добрага адпачынку. І кожны шукае сабе справу па душы: удзельнікі духавога аркестра спяшаюць на рэпетыцыю, хор развучвае новыя песні...

Ёсць у калгасе і аматары пасядзец у вольную гадзіну ля тэлевізара. Дзевяць сем'яў ужо набылі свае тэлевізары. Што ж, справа добрая ды і дастаткі на гэта дазваляюць.

Добра папрацавалі летась людзі, і калгас атрымаў не малы прыбытак: звыш сямі мільёнаў рублёў, здаў дзяржаве каля паўтара мільёна літраў малака, сабраў па 560 ц з гектара зялёнай масы кукурузы. Нездарма звеннявая камсамолка Галіна Грыбава вышла па кукурузе на трэцяе месца ў вобласці.

Поспехам нямала садзейнічае і ўпартая вучоба. У калгасных працаўнікоў ёсць жаданне папаўняць свае веды, ёсць і ўмовы, а гэта — галоўнае. Учотчыца брыгады Зінаіда Гаўрыленка займаецца ў Горацкай

Звеннявая па кукурузе камсамолка Галіна Грыбава ля калодзежа.

сельскагаспадарчай акадэміі, загадчык свінафермы Мікалай Кузьмінцоў — у ветэрынарным тэхнікуме...

— Нездарма, — гаворыць паштальён Ніна Кароўкіна, — нашым падпісчыкам паступае

297 розных часопісаў, 725 газет. Толькі паспявай прачытаць!

Жыццё калгаснікаў з кожным днём робіцца ўсё радасней і змястоўней.

Фотанарыс П. Нікіціна.

Даярні Вольга Грыгор'еўна Гладная (злева) і Галіна Барысаўна Пушнегіна праводзяць вечар за шыццём.

У няспынных пошуках...

ПЕРШАЯ ступенька Савецкай улады на вёсцы прывяла некалі, як вядома, у першыя гады рэвалюцыі, у сельскі Савет.

У лепшых выпадках гэта быў ніштаваты папоўскі або панскі дамок, дзе-небудзь на ўзгорку, на відным месцы. А часцей за ўсё сельсавет туліўся ў незамыславатай, звычайнай сялянскай хаце. Дзе падзеленай дашчанай перагародкаю, а дзе проста адвешанай поцілкамі (удала вытканымі рукамі гаспадыні) на «палавіну» гаспадара і «дзяржаўную палавіну»...

Маладая ўлада не прыкрывалася пышнымі ўборами і не імкнулася вельмі абсталёўвацца цяжкай багатай — не зрушыць з месца — мэбляй. Тут усё было проста і адкрыта, як і справы самой Савецкай улады.

Звычайны стол, за якім аднолькава паспяхова можна было вырашаць і ўсе жыццёвыя праблемы вясковай беднаты і з такім жа поспехам выпіць узпар некалькі бляшаных кубкаў вару з бачка, абпальваючы ахрыплае ад холаду і бясконцых прамоў горла... Некалькі лавак-услонаў, на якіх умудралася змяшчацца і выседзець амаль паўвёскі.

Уражанне ўрачыстасці рабіў яркі кумач, засланы на сталі, ды партрэт Ільіча, што вісеў звычайна над галавой у старшыні сельсавета. Ільіч нібы папярэджваў кожнага, хто сюды заходзіў: «Цяпер, таварыш, ты сам гаспадар свайго лёсу, дык не забывай пра гэта і вырашай яго па-гаспадарску»...

Партрэт Ільіча на сцяне (над галавой у старшыні), яго клапатлівы погляд і чырвоны абрус на сталі — і зараз усё гэта аваяна рамантыкай тых часоў, калі Савецкая ўлада толькі выходзіла на дарогу. Усё гэта варочае нас і зараз да тых часоў — сорак год назад...

Такія думкі і пачуцці запаўняюць душу, калі па заснежаных прыступках заходзіш у Трасцянецкі сельсавет — у яго цесныя два пакойчыкі — і знаёмішся з невысокай, вельмі жвавай жанчынай гадоў за сорак — старшынёй сельсавета Анастасіяй Фёдараўнай Раманоўскай.

Старшыня — жанчына ахвочая да размоў, і «выцягваць» у яе па слову не трэба. Яе маскоўская павучая мова льецца, нібы вясёлая ручаіна, а вочы праменьняць маладое святло, быццам ім не больш дваццаці год. Нітку свайго апавядання Анастасія Фёдараўна абрывае толькі тады, калі патрэбна напісаць даведку ці калі яе выклікаюць да тэлефона з раёна, ці калі трэба даць неадкладную парадку маладой калгасніцы па яе асабістых справах...

А так гутарка наша ідзе ажыўлена і без прынуку, і назваць гэтую гутарку з Анастасіяй Фёдараўнай можна было б, прыкладна, так:

«Няма працы без клопату, няма радасці без працы»...

— Вы, калі ехалі сюды да нас, напэўна, звярнулі ўвагу. Налева на ўзгорачку высіцца помнік-абеліск. Мы яго адкрывалі акурат пад Новы год. Трыццатага снежня. Колькі людзей сышлося з усіх навакольных вёсак! З Мінска папрыезджалі і папрыходзілі... Помнік ахвярам Трасцянца...

Трасцянец увайшоў у крывавае гісторыю апошняй вайны, як увайшлі Асвенцім, Бухенвальд... Толькі тут жывых людзей палілі не ў печах-крэматыях, як

там, а ў звычайным хляве... Набілі людзьмі, як дрывамі, аблілі газай і падпалілі... Як падпальваюць дровы. А вунь там, пад лесам, фашысты расстрэльвалі нашых патрыётаў і ваеннапалонных. Расстрэльвалі дзесяткамі тысяч...

А што тут рабілася, у нашым Трасцянец, калі савецкія войскі ўжо вызвалілі Мінск і калі немцы ўцяклі ўжо адсюль!.. Людзі, як здані, блукалі па гэтых крываваых мясцінах... Маці пазнавалі сваіх дзяцей па выпадкова ўцалелых чаравічках... Па шапцы жонка знаходзіла тут жудасную магілу мужа... Можна было бачыць, як малады, сівы, як голуб, мужчына прыціскаў да грудзей эмаліраваны кубак і плакаў, як плачуць толькі дзеці... Вось гэтым людзям-пакутнікам і помнікі... Другі вы ўбачыце на месцы, дзе стаяў хлеб, у якім фашысты спалілі нашых людзей... Яшчэ ў чэрвені 1944 года тутэйшыя людзі самі паставілі на гэтым самым месцы помнік, які здолелі. І ялінкі пасадзілі на тым месцы. А ў мінулым годзе наш урад паставіў тут помнік з граніту. На вякі. На вякі, каб і наступныя пакаленні ведалі і памяталі, што нясуць войны...

«Тут пахаваны савецкія патрыёты, застрэленыя, замучаныя і спаленыя нямецкімі акупантамі.

Спіце, дарагія таварышы! Мы схіляем галовы перад Вашай мужнасцю. Чэрвень 1944 года».

...Я з заплюшчанымі вачыма бачу гэты надпіс... Вось такая навішая гісторыя нашага Трасцянца. Ну, ды вы ведаеце яе. Хто яе не ведае...

Пра наш сённяшні дзень расказваць лягчэй і веселей. Вы сюды, як ехалі, бачылі толькі Малы Трасцянец. А ў нас па той бок дарогі і Вялікі ёсць яшчэ Трасцянец. У наш сельсавет уваходзіць зараз адзін узбуйнены калгас — імя Мяснікова. Праўда, мы ўжо напалову, можна сказаць, саўгас. У нас будзе ўзбуйненая агародная гаспадарка — разам з калгасамі «Рассвет», «Улада Саветаў» і «Чырвоны партызан»...

Ну, але ж і ў Малым сёе-тое, напэўна, заўважылі: я маю на ўвазе новыя, зусім на гарадскі лад, хаты калгаснікаў... А вось каб вы здолелі пахадзіць па хатах... Праўда, такая ўжо натура ў чалавека: усё ён чымсьці незадаволены. Усё нечага яму мала. Так яно і ў нас. Яшчэ можна пачуць нямала скаргаў. Яны і слухныя, гэтыя скаргі. Усё мы будзем і ніяк не здолеем скончыць сельсавецкі клуб. Вось самі бачыце, як мы ціснемся ў гэтым невялічкім памяшканні разам з калгаснай канторай, а тое, што мы завем клубам і клубнай работай, ціснецца ў калгаснай будыніне, не вельмі зручнай і не вельмі прасторнай. Ды што і казаць, нялёгка жывецца і працуецца ў гэтых умовах такому энтузіясту клубнай работы, як наша загадчыца клуба Вера Іванаўна Свірыдовіч. Але як-ні-як самадзейнасць нашага сельсавета заняла трэцяе месца ў раёне...

Неяк на справаздачным сходзе я рабіла даклад па пытанню росту дабрабыту насельніцтва. Без-

А. Ф. Раманоўская.

умоўна, я не магла змоўчаць пра такія лічбы: як 18 тэлевізараў у калгасе і 85 прыёмнікаў. Дык што вы думаеце, самі ж калгаснікі пасля гэтых маіх лічбаў толькі пацэпалі плячыма і дзівіліся: няўжо праўда? Пра веласіпеды і мэблю я ўжо не казала нават, бо нікога не здзівіш. Можна пэўна сказаць адно: наша калгасная хата адметна ад гарадской кватэры можа толькі розніцай у густах...

А калі яшчэ дадаць сюды радыё, электрычнасць, механізацыю ўсіх працаёмкіх працэсаў на фермах. Ды ўлічыць, тое, што на тэрыторыі сельсавета ёсць тры школы (дзве пачатковыя і адна сярэдняя), ёсць фельчарска-акушэрскі пункт, то, здаецца, не так ужо кепска і жывецца нам...

Я прыехала на Беларусь пасля вайны. Прыехала, калі Трасцянец быў яшчэ зусім свежай магілай... Сюды мяне выпатрабавала сяброўка-беларуска, з якой мы разам гора гаравалі ў эвакуацыі, на Урале. Там, у вайну, мы дзяліліся горам і радасцю, дзяліліся кавалкам хлеба. І тут яна мяне не забыла, як вярнулася дадому... Яна загадала райана, а мяне прызначылі дырэктарам Трасцянецкага дзіцячага дома. Я да вайны працавала дырэктарам дзіцячага дома ў Маскве (я сама масквічка, уся радня мая там). І ў эвакуацыі таксама... А ў 1950 годзе мяне райком рэкамендаваў старшыней сельсавета. І вось з таго часу, восем гадоў ужо — дзесяты пайшоў, як я ў сельсавеце. Паверыце, так звыклася, так зраднілася з тутэйшымі людзьмі, што не верыцца, што не тут я нарадзілася.

Прызывалася я да Беларусі, зжылася з тутэйшымі мясцінамі... Ну, і сям'я мая пасляваенная вырасла тут жа, на беларускай зямлі... Дык як жа мне не быць удзячнай ёй, нашай Беларусі...

Шчыра кажучы, каб і хацела засумаваць часам, дык няма калі. Старшыня сельсавета, калі ён хоча працаваць, павінен ведаць кожнага свайго чалавека не толькі па прозвішчу, але і чым ён жыве, якая сям'я ў яго, якія дзеці, колькі ім год... Трэба жыць жыццём сваіх людзей. Таму старшыня сельсавета абавязкова наведвае ўсе пасяджэнні праўлення калгаса, удзельнічае ў «Днях брыгады» (выдатнае мерапрыемства ў калгасах!), або зробіць даклад калгаснікам на палітычную ці іншую тэму, вынесе на абмеркаванне калгаснікаў мерапрыемствы, вызначаныя сельсаветам. І гэта вельмі збліжае з народам, вельмі дапамагае ажыццяўляць асноўны прынцып савецкай дэмакратыі, «асноўную аснову» Савецкай улады.

Праца наша — у няспынных пошуках і клопатах. Радасць наша — у пераможнай працы...

* * *

Так, прыблізна, расказвала Анастасія Фёдараўна Раманоўская пра жыццё ўласнае, пра жыццё і справы Трасцянецкага сельсавета...

Напэўна, яна магла і мела б чаго расказаць і больш падрабязна, але гэта ўжо да наступнага разу.

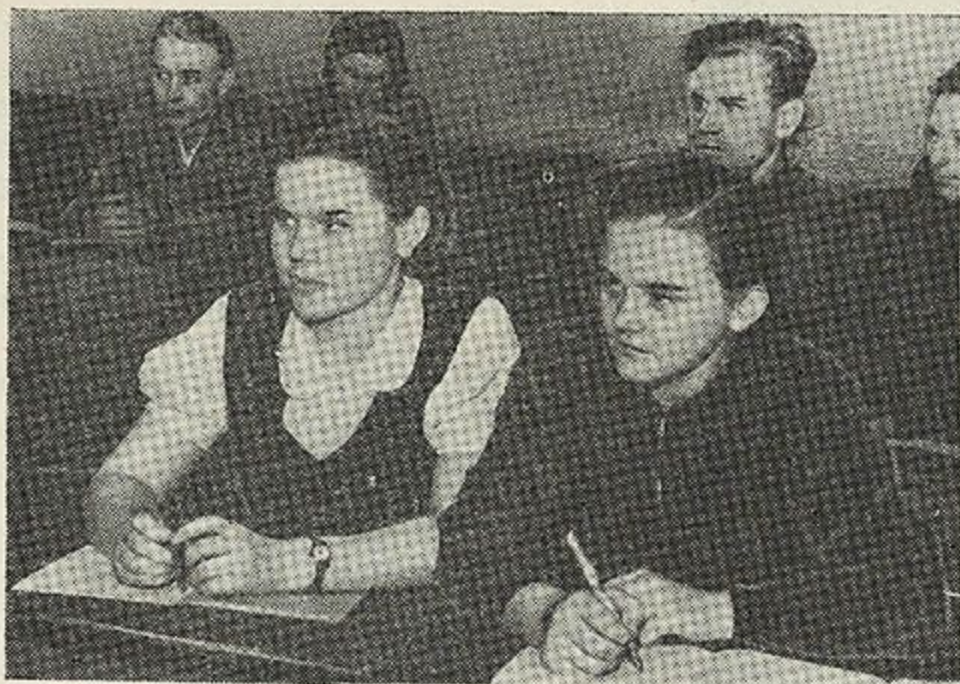
Е. НАТАЛЬІНА.

ЗАПЯВАЛЫ

КРЫХУ падмацаваўшыся, дзяўчаты ўзгоднена пачынаюць песню. Шэсць маладых звонкіх галасоў па-майстэрску заводзяць лірычную мелодыю аб самым снім у свеце Чорным моры. Яе змяняе мелодыя аб Радзіме, аб каханым. Лакіроўшчыцы і шліфавальшчыцы з шостага цэха абступаюць таварышы. Маладзейшыя падцягваюць песню, старэйшыя задаволена ківаюць у бок запявалы:

— Малайцы дзяўчаты! Спяваюць не горш, чым працуюць.

Але песня абрываецца таксама нечакана, як і ўзнікае. Скончыўся перапынак, і вясёлыя, узрушаныя запявалы ідуць да сваіх лакіровачных кабін, шліфавальных сталаў. Жарты, смех прарываюцца нярэдка і ў часе работы, але нават і яны падначалены справе. А справу дзяўчаты робяць адказную: шліфуюць і лакіруюць столікі для швейных машын. Па некалькі разоў даводзіцца драйць наждачнай паперай адну крышку для століка, па некалькі разоў пакрываць яе лакам. І ўсё гэта з такім умельствам, з такім заліхвацтвам, што дзіву даешся. Проста не верыцца, што такія маладыя (па 19—20 год) дзяўчаты могуць так адпаліраваць рэч. А тым часам яны ўжо гады па два працуюць на Гомельскім дрэваапрацоўчым камбінаце.

Юлія Еўтушэнка (злева) на занятках у вячэрняй школе рабочай моладзі.

Усе члены брыгады, як сказана ў абавязацельстве, павінны авалодаць сумежнымі прафесіямі. На здымку: Раіса Калініна (злева) навучае Лідзію Саракалетава лакароўцы вырабаў.

Розныя шляхі прывялі іх сюды. Наташа Міхеенка скончыла дзесяцігодку на Чарнігаўшчыне і адправілася ў Гомель да дзядулі (бацькоў у яе няма) на дрэваапрацоўчы камбінат. Пасля дзесяцігодкі прышлі сюды Ліда Саракалетава і Паша Смірнова. Амаль такі ж шлях прывёў сюды Юлію Еўтушэнка, Раю Калініну, Тасю Шкірман. Вытворчасць захапіла, зрадніла дзяўчат, як калісьці і школа. Пачыналі працаваць у розных брыгадах, а з паўгода таму назад стварылі сваю камсамольска-маладзёжную брыгаду на чале з Наташай Міхеенка. Спрацаваліся, здружыліся, і цяпер іх вадой не разальеш.

Дзяўчаты не пакідаюць у бядзе і сёмага члена свайго брыгады —

удвая старэйшую Еўдакію Лукінскіх. Адважная разведчыца ў часе Вялікай Айчыннай вайны, Еўдакія Якаўлеўна была некалькі разоў паранена, страціла здароўе. Неяк восенню загаравала яна:

— Ох, зазімуе, відаць, мая бульба на агародзе.

Учуўшы гэта, рухавая, бойкая, з крыху кірпатым носікам Паша Смірнова падміргнула сяброўкам сваімі шустрымі з задзірынкай вачыма:

— Дзяўчаткі, дапаможам цёці Дусі! Заўтра ж акурат выхадны.

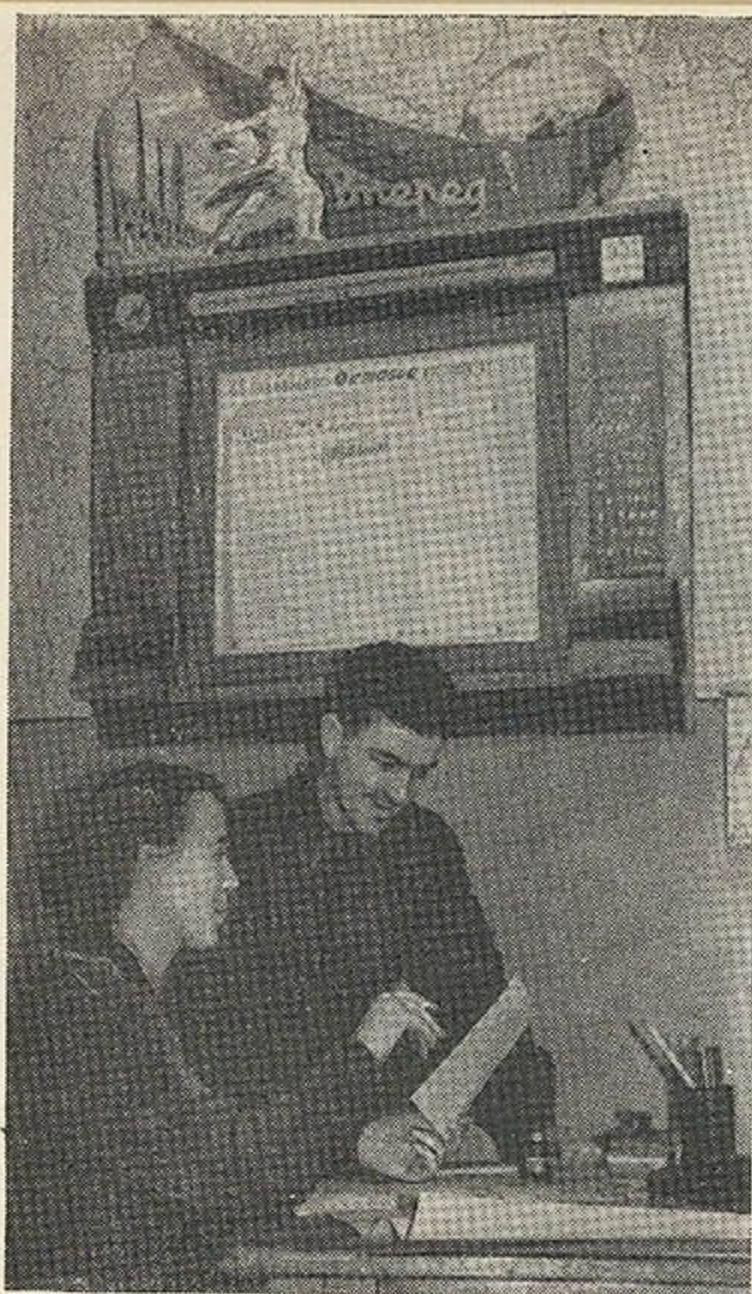
Усёй брыгадай прышлі на агарод і выкапалі бульбу. А калі цёця Дуся захварэла, дзяўчаты па чарзе яе наведвалі. Раю Калініну наогул замацавалі за хворай. Былая партызанка вельмі ўдзячна сваім юным сяброўкам.

Учулі дзяўчаты пра камуністычнае спаборніцтва і вырашылі ўключыцца ў яго першымі на камбінаце. Незабыўны той снежаньскі вечар. Лакіроўшчыцы і шліфавальшчыцы вярталіся са сходу, на якім узялі нялёгка абавязацельствы і заклікалі ўсіх рабочых камбіната спаборнічаць за званне брыгады камуністычнай працы. Хваляванне не прайшло. А мары, самыя светлыя, самыя прыгожыя, так і лезлі ў галаву. Камсамолкам хацелася як мага хутчэй жыць і працаваць па-камуністычнаму.

Вытворчыя паказчыкі ў іх ужо надрэнныя, прадукцыйнасць працы высокая. Брыгада Наташы Міхеенка ўдвая перакрывае нормы. Ды хіба на гэтым спынішся? Дзяў-

Лідзія Саракалетава рыхтуецца да музычных заняткаў. Яна вучыцца ў вячэрнім універсітэце мастацкага выхавання пры Палацы культуры імя У. І. Леніна.

Рэдактар цэхавай насценгазеты «Уперад» Праскоўя Смірнова і член рэдкалегіі Віктар Бандарэнка за выпускам чарговага нумара газеты.

чаты не забываюць, што адшліфаваць і адлакіраваць 170 камплектаў столікаў для швейных машын — далёка не ўсё, што выказана ў запаведзях камуністычнага саборніцтва.

Брыгада вырашыла, што тыя, хто ўжо скончыў дзесяцігодку, павінны абавязкова набыць вышэйшую, астатнія мусяць ва што б там ні стала атрымаць сярэдняю адукацыю. Паша Смірнова без адрыву ад вытворчасці ўжо займаецца ў лесатэхнічным тэхнікуме. Наташа Міхееўна і Ліда Саракалетава настойліва рыхтуюцца, каб паступіць сёлета ў інстытут.

Юля Еўтушэнка, скончыўшы шэсць класаў, відаць, не думала працягваць вучобу, бо на парадзе сябровак адказвала:

— Дзяўчаткі, не прыставайце. Вышла я з вучнёўскага ўзросту, проста сорам за парту садзіцца, ды і забыла ўсё.

— Ах, табе сорам за парту садзіцца, а невукам хадзіць не сорам? — не стрымлівалася гарачая на слова Паша Смірнова. — Падумай, што плячеш, дзівачка! Хіба для нас будзеш вучыцца? Вось скончыш школу і паступіш не тое, што ў тэхнікум, а нават у інстытут.

— Пашачка, ну а што я з матэматыкай рабіць буду?

— Дапаможам, калі спатрэбіцца, толькі не ідзі на павадку ў сваёй ганарыстасці.

І дзяўчаты дапамаглі. Юля

часта брала на работу падручнікі. Сяброўкі тлумачылі ёй незразумелае. Найбольш старалася Паша Смірнова. А як усе радаваліся, калі Юля, ззяючая і шчаслівая, сказала:

— Дзяўчаткі, глядзіце: чацвёрка. І што б вы думалі? Па матэматыцы.

Праўда, Юля і цяпер часам сумняваецца, што скончыць школу. Але дзяўчаты хуценька выганяюць з яе нявер'е.

Рыхтуюцца ў школу і Рая Калініна. І не толькі ў школу. Яна пакуль не камсамолка. Неяк заводзіла з ёю гутарку Ліда Саракалетава — намеснік сакратара камсамольскай арганізацыі. Але Рая нязменна прыводзіла аргумент: баюся.

— Ну, добра, больш не будзем пра гэта гаварыць, — заўважыла Ліда. — Ты нам сама скажаш, калі перастанеш баяцца.

І калі брыгада ўзяла на сябе камуністычныя абавязальствы, Калініна падыйшла да Саракалетавай:

— Вось цяпер я ўступлю ў камсамол. Скажы, каму заяву падаць?

Раю хутка будуць прымаць у камсамол.

Можна шмат гаварыць аб буднях брыгады, аб тым, як выпрацоўваюць у сабе дзяўчаты лепшыя рысы чалавека, які абавязкова будзе жыць у камуністычным грамадстве. Пяцёра з іх ужо авалодалі сумежнымі прафесіямі, могуць працаваць і лагіроўшчыцамі і шліфавальшчыцамі. Яны не проста вучацца ў школах, тэхнікумах, рыхтуюцца ў інстытуты, а настойліва паліруюць свае звычкі, свой культурны і мастацкі густ. Кожны выхадны ў Палацы культуры імя Леніна вы сустранеце Ліду Сара-

Брыгадзір Наталля Міхееўна.

калетава і Пашу Смірнову на занятках універсітэта мастацкага выхавання. Ліда вучыцца майстэрства ігры на піяніна.

Дзяўчаты разам чытаюць, разам наведваюць кіно, разам перажываюць свае душэўныя радасці і смутак. Паша Смірнова з'яўляецца рэдактарам насценгазеты «Уперад».

І хай гэта яшчэ не перамога ў камуністычным саборніцтве, але кожны крок брыгады наперад — крок да перамогі. А перамога абавязкова прыдзе і абавязкова ў гэтым сямігоддзі. Аб ёй гаварыла Наташа ад імя сваіх сябровак на гарадской нарадзе ўдзельнікаў камуністычнага саборніцтва. Аб ёй спявае зараз песню брыгада дружных з Гомельскага дрэвапрацоўчага камбіната.

А. ЗАХАРЭНКА

Тэхнолаг цэха Віктар Пекар праводзіць тэхнічную вучобу ў брыгадзе Н. Міхееўна.

Тэрыхат, 21 верасня 1947 г.

КАХАНЫ мой Кічо!

Як належыць і як усе пішуць у сваіх пісьмах, так і я паведамляю табе, што я жыва і здарова. Але толькі я.

Мінула поўных сем год, як я не маю ніякіх вестак ні ад цябе, ні аб табе. Самае галоўнае — ці жывы ты, а што да іншага, то добра ўжо...

Пасля вайны я паслала табе пяць ці шэсць пісем і зразумець не магу, чаму ў адказ няма ні слоўца. А сэрца мае чуе, ты жывы, мілы Кічо! Ах, Кічо, калі дойдзе да цябе гэтае пісьмо, адкажы мне адразу ж, дзе б ты ні быў і што б з табой ні было. Не муч мяне, напішы, дзе ты і што робіш на гэтай праклятай чужыне. Будзе хоць радок ад цябе, Кічо, і я супакоюся крыху, а ўбачу пісьмо, напісанае тваёю рукой, і мігам забуду ўсе свае пакуты і перажыванні.

Кічо! Ужо дзесяць год мы ў разлуцы, ужо сем год, як сувязь перарвалася з-за вайны. Што ж напісаць мне табе зараз? Што ж напісаць табе, Кічо, калі сэрца мае збалела, а вочы ад тугі па табе ператварыліся ў горную крыніцу, якая ніколі не высыхае.

Думкі блытаюцца, не ведаю, з чаго пачаць... Ці атрымліваў ты мае пісьмы, Кічо? Ці вядома табе, што нашай Лены ўжо няма ў жывых, што заплуючыла яна вочкі свае назаўсёды яшчэ ў 1944 годзе? Неацэнныя залатыя вочкі, у якія табе так і не давялося заглянуць ні разу! Вазьмі люстэрка, Кічо, убачыш свае вочы. Такого ж колеру былі яны і ў нашай дачушкі. Толькі пшчотней, мякчэй і веселей.

Была яна, як вясенняя кветка, калі ў вёску прышлі немцы, а з імі і балысты*. Калі ў вас ёсць там балысты, то ты зразумееш, чаму мы ўсёй вёскай падняліся, як напалоханыя птушкі, і ўкрыліся на гары, у лесе Лефтакары. Была раніца, і Леначка яшчэ спала, як авечка. Схапіла я яе з ложка і з усіх ног кінулася бегчы, не паспеўшы нават зачыніць дом: гэтыя гады ўжо ўступілі на школьную плошчу і палілі, як чумныя. Малютка не плакала, але ля ўзгорку Шэн-Міхаля спытала спалохана: «Мама, чаго мы бяжым у поле?»

Яна ўжо зусім складна гаварыла, Кічо! А як ясна вымаўляла кожнае слоўца! Слухаць яе было адзінай радасцю. Але тут я ёй сказала: «Маўчы, дачушка, маўчы...». Не пераводзячы духу я бегла да балота Ампаляны і тут убачыла ззаду сябе чорныя клубы дыму. Гэта гарэла наша вёска. У той дзень спалілі і дом Жулы і многія іншыя. Але хто ўспамінае цяпер аб гэтым? Прайшло ўсё і забылася. Толькі мая бяда не забудзецца. Ах, Кічо, мілы, павек не забыць мне, як укрывала я сваім паліто, як саргавала сваім дыханнем Леначку. Не вытрымала далікатная наша кветка. Прастудзілася дачушка мая і выпырхнула ў мяне з рук, нібы малое птушанятка, што вылятае з гнязда і губляецца высока ў небе.

Не буду больш пісаць пра гэта, Кічо, навошта яшчэ і табе мучыцца. Я так змучылася, столькі слёз праліла, што і на тваю долю хопіць.

Як жа мне было не плакаць? Не хачу плакаць, але не магу стрымацца. Чуеш, не магу: што мне застаецца ў жыцці? Смерць і вайна адабралі Леначку, невядомая чужына забрала цябе, і няма ў мяне больш ні жыцця, ні кахання, ні радасці. Нуджуся я цяпер у нашым доме адзінокая, як зязюля, а ты прапаў там, у сваёй Аўстраліі, сорок дзён да яе плыць пародам.

Сорок дзён дарогі — толькі ўзяць сабе! Я абмерла ад страху, калі прачытала ў тваім першым пісьме, колькі ты дабраўся да гэтай самай Аўстраліі. Як жа, думаю, вяртацца адтуль? Выходзіць, нездарма замірала сэрца. Дзесяць год, дзесяць год мінула з таго часу, мілы Кічо! Дзесяць год не бачыліся мы з табой. Дзесяць год я захоўваю тваё першае пісьмо з чужыны, як і ўсе іншыя твае пісьмы. Учора позна

Пяць пісем

Спіро ДЖАІ

(Сапраўдная гісторыя)

Пераклад з албанскай мовы Розы Кочы

Мал. Ф. Бараноўскага

Ўвечары я яшчэ раз перачытала іх адно за другім, і мінулае нахлынула на мяне.

Так і стаіць у памяці той няшчасны дзень, калі ты паехаў і пакінуў мяне адну, як былінку ў пустэльным полі. А ты, Кічо, забыў дзень нашай разлукі? Не думаю. Ніколі не паверу, сэрца мае! Ды і як можна забыць такі дзень!

Калі я была яшчэ дзяўчынай, спявала з сяброўкамі на полі або на вёсцы ў святочныя дні розных песні. Была там адна аб чужыне. Не ведаю, чаму запомніліся мне такія словы:

Дай наглядзецца на цябе, мая кветка,
Падыдзі да мяне, мая кветка, пацалуемся!
Бо хто ж ведае, калі пабачымся!
Не падысці нам адзін да другога, не пацалавацца,
Таму што нам слёзы вочы засцілаюць!

Праўду кажучы, сэнс гэтай песні зразумела я толькі ў тую праклятую сераду. Да чаго праўдзівая песня! Як быццам пра нас напісана. Падумаў сам, Кічо, колькі часу давялося нам жыць разам? Паўгода не прайшло з таго дня, як мы пажаніліся, да твайго ад'езду на чужыну. Ты можаш сказаць, што мы і раней, чым пажаніліся, шмат месяцаў жылі нашым таемным каханнем. Ах, Кічо, каханы, праўда, праўда, ды ўсё роўна мала... Часта ўяўляю я цябе такім, якім быў на вялікім полі Палёкастры, дзе я збірала траву для быкоў. Гэта наша першая сустрэча, Кічо, памятаеш яе? А я дык ніколі не забуду. Ніколі, клянуся табе ў гэтым яшчэ раз здалёк. Ты мяне шукаў тады ўсюды і раптам з'явіўся перада мной, нібы вырас з высокага збожжа. Была на табе старая кашуля, грудзі наросхрыст, а твае чорныя, густыя валасы зблыталіся ад ветру і хуткага бегу.

Я спалохалася спачатку, калі цябе ўбачыла, але ты і апамятацца не даў, адразу абняў мяне, павёў у высокую пшаніцу і пачаў ласкава распытваць, чаму ў мяне так б'ецца сэрца, што са мною, няўжо я баюся цябе. «Не, я не цябе баюся, — адказала я, — а баюся злых языкоў. Нас убачаць, на полі поўна людзей».

Ты так весела засмяяўся, павёў рукою навокал і гаворыш: «Хто нас можа ўбачыць? Глянь, якая высокая пшаніца. Гэта для нас яна такая высокая вырасла, каб схваць цябе і мяне ад людскіх вачэй...» Праўда, збожжа тым летам урадзіла нязвычайна высокае. У мяне адлягло ад сэрца, а ты гаварыў: «Урэшце, калі нават нас і ўбачаць, нічога страшнага не дарыцца. Няхай хоць сёння даведаюцца, што мы будзем заўсёды разам, Аўэро, самай шчаслівай сям'ёй на ўсё жыццё.

* Члены антынароднай нацыяналістычнай арганізацыі Албаніі, якая існавала да 1944 года.

І ніхто нас з табой не разлучыць, ніхто не перашкодзіць кахаць адзін аднаго. Чуеш мяне, Аўеро? — пытаў ты і кляўся, што мы не расстанемся ні на хвіліну.

Ах, Кічо, Кічо, калі б нам сапраўды не разлучацца! Бо і праўда, ні плёткі, ні што іншае не перашкодзіла нашаму каханню; праз некалькі месяцаў мы пажаніліся. Але як мала мы былі разам! Як хутка падышоў дзень разлукі! Вяселле мы згулялі ў апошнюю нядзелю сакавіка. Тою раніцай прачнуліся позна-позна, а пад нашым акном шчабяталі ластаўкі.

Скажу табе праўду, Кічо, увесь першы месяц я была як у тумане. Мне ж не было яшчэ і восемнаццаці год. Але толькі пачала я па-сапраўднаму адчуваць радасць кахання, як шчасце наша памеркла, нібы сонца за хмаркамі ў халодны асенні дзень. З таго часу я ўсё чакаю і чакаю вясны, а яна ўсё не прыходзіць.

Да чаго выразна часам усё ўспамінаецца і хвалюе кроў... Памятаеш, Кічо, што ты казаў мне ў апошнюю ноч? Ужо світала, але мы не змыкалі вачэй, усё развіталіся — развіталіся надоўга.

«Бачыш гэтыя рукі, Аўеро? — спытаў ты і разняў на хвіліну свае дужыя рукі, якія так моцна абнімалі мяне ў тую ноч. — Што скажаш, чаму маўчыш, паглядзі на іх добра! Змалку гэтыя рукі працавалі дзень і ноч і сталі жалезныя. Бог ведае, колькі камення яны дасталі з зямлі, колькі дамоў людзям пабудавалі, ды бяда ў тым, што тут, на радзіме, не стала для іх работы. Глядзіш, заіржавае ад безработцы! А на чужыне, кажуць, работы для ўсіх колькі хочаш. Абяцаю табе, што буду працаваць без стомы, папрацюю гадкі два-тры, падзараблю грошай — і тады ты ўбачыш, Аўеро, прыляту, як на крыллях. Паглядзі на ластавак; яны кожны год адлятаюць на чужыну, а вясной абавязкова вяртаюцца дадому. Так і я вярнуся да цябе, і мы будзем жыць неразлучна і шчасліва ўсё жыццё, а яно ў нас наперадзе».

Вось так ты казаў, каханы Кічо, і паехаў, знік разам з ластаўкамі. Але ластаўкі вярнуліся на будучы год вясной і дзесяць год запар адлятаюць і варочаюцца. А цябе ўсё не відаць. Я не кажу, што ты вінаваты, Галеча пагнала цябе на праклятую чужыну, тут і сапраўды ржавелі твае рукі. Ах, быў бы ты тут цяпер, Кічо, паглядзеў бы, колькі работы тут цяпер! Поўна! Кажу табе — не перарабіць работы. Вандэль Мастора з нашай вёскі з сынамі перадышкі не ведаюць. Не толькі яны, а і ўсе іншыя майстры. Часам нават не хапае рабочых! Падумаў толькі, не работу, а рабочых цяжка знайсці. Калі ты прыедзеш і сам убачыш нашу вёску, тады ты зразумееш. Я ж і апісаць не здолею! Апошні квартал намнога вырас, новыя дамы цяпер падыходзяць да Бакуле і Шэн-Дзімітру, каля Сафратыкі. Калі б можна было загадзя ведаць, што прыдзе гэты светлы дзень, зусім бы і не трэба было табе ад'язджаць. Ды хто ведаў?..

Але ў мяне і ў думках няма, што ты забыў мяне і не вернешся. Не, не, гэта мне нават у галаву не прыходзіць. Сэрца мае гаворыць, што ты не забыў мяне і ніколі не парушыш клятву, якую даў перад самым ад'ездам. Ты прыціскаў мяне да грудзей, галаву маю ўзяў у свае дужыя рукі і вялікімі пальцамі выціраў мне слёзы, а яны ўсё цяклі і цяклі. Тады ты казаў — і голас твой усё яшчэ гучыць у мяне ў вушах: «Не

плач, Аўеро, не плач, трымайся. Сёння мы разлучаемся, горка нам, затое якая радасць будзе, калі мы зноў сустрэнемся і абнімемся. Не думай аб разлучы, думай, як добра будзе, калі мы зноў убачымся праз два-тры гады тут, у нашым доме. Я ніколі не забуду твае чорныя вочы, поўныя слёз».

Тут голас твой перарваўся, загучэў глуха, як быццам з глыбокага калодзежа, вочы пацямнелі, і ты адварнуўся да акна. Я хацела выцерці твае слёзы, але ты прабурчэў, што гэта проста ад насмарку, і я толькі пацалавала твае вочы. У апошні раз...

Але я яшчэ раз убачыла слёзы ў цябе на вачах, калі ты развітваўся са сваёй маці. Гэта было ўнізе, ля бальшака, ля вінаградніка Джолы, дзе мы сядзелі, чакаючы машыны. Хоць у тваёй маці падгіналіся калені ад старасці, яна ўсё-такі вышла да бальшака праводзіць цябе. Машыны яна, праўда, не дачкалася, стамілася стаяць, і ты глядзеў ёй услед вільготнымі вачыма да таго часу, пакуль яна не знікла ў вулачках вёскі.

Кічо, я не раз і не два пісала табе, што маці памерла праз год пасля твайго ад'езду. Яна ўвесь час успамінала цябе і вельмі гаравала, што няма цябе каля яе ў гадзіну смерці.

Ці магу я пасля ўсяго гэтага забыць чорны дзень нашага расставання? Ці магу я забыць гэтую праклятую сераду?

Бачу, як сядзім мы на абочыне дарогі, у ценю дзікіх сліў, і чакаем спадарожную машыну, з якой ты павінен паехаць. Сядзім, быццам смерці чакаем. Першая машына цябе не ўзяла: не было месца. Ты памятаеш? І я так узрадавалася, што ты пабудзеш побач са мной яшчэ некалькі хвілін. Ведаеш, я цішком, сама сабе, маліла бога, каб не праязджала ніякая іншая машына, каб не паехаў ты ў той дзень, каб пайшоў параход з Саранды, а ты застаўся б тут назаўсёды. Пры кожным шуме ў мяне слабелі ногі: я ўсё баялася, ці не ідзе другая машына.

Раптам усе падняліся — пачуўся шум машыны. Але яна ішла з Дэльвіны ў Г'іракастру, і мы зноў селі.

А я шаптала сама сабе: «З Дэльвіны ў Г'іракастру няхай праязджаюць колькі хочучь. Толькі з Г'іракастры няхай не едуць, а калі якая і выедзе, то няхай у яе лопне шына дзе-небудзь там, у Кардоцку, і няхай яна сюды не даедзе». Усё ўспаміналася мне тая песня, якую ты спяваў напярэдадні з таварышамі, калі яны прышлі развітацца. Яе словы прывязаліся да мяне, і я ніяк не магла ад іх адвязацца:

Скажы, мая сяброўка, хоць слоўца,

А то я зараз ад'язджаю.

Калі вышаў я з дзвярэй,

Закружылася галава, і ўпаў я,

Калі вышаў я на сярэдзіну двара,

Сілы пакінулі мяне,

Калі вышаў я за вароты,

Паверыў, што мы рассталіся.

Параход, сухая дошка,

Разлучыў нас з жонкамі.

І вось цяпер, праз столькі год, мне зноў хочацца плакаць. Можна быць, вы спявалі ў тую ноч лепш, чым заўсёды, а можна быць, мне так здалося. Але я добра памятаю, што твой голас дрыжэў і перарываўся. А маці твая, Кічо, кінула мясіць цеста — яна хацела спячы белага хлеба табе на дарогу — і доўга стаяла ля дзвярэй дома. Рукі ў яе былі ў муцэ.

Дарэмныя надзеі! На павароце бальшака, каля крам Сафратыкі, узняўся слуп пылу, і не паспела я апамятацца, як машына спынілася перад намі. І ўсё скончылася...

Рэшты я не памятаю. Толькі белая хусцінка, якую сваімі рукамі я паклала табе ў нагрудную кішэню, доўга відаць была скрозь пыл і дым машыны.

Навошта я пішу ўсё гэта? Сама не ведаю. Ад глыбокага болю і ад вялікай тугі па табе. Пішу, таму што не магу не пісаць. Толькі не думай, што я хачу, Кічо, мілы, прымусіць і цябе мучыцца, няхай у мяне рукі адсохнуць, калі я гэтага дабіваюся! Цяпер усе нашы пакуты павінны скончыцца. Даволі ўжо! Даволі, досыць мы перацярпелі і перажылі за дзесяць год. Гэта ж не год і не два! Хіба магу я не пісаць? І каму іншаму магу я выказаць усё, што ляжыць на сэрцы, з кім магу падзяліцца нястрымным болем? Хто ў мяне яшчэ ёсць на гэтым свеце, скажы мне? Была ў мяне Леначка. Ах, цяпер яна была б ужо вялікая, пагаварыла б я з ёю і хоць на хвілінку забылася б... Але нават маленькая яе магілка зарасла травой. Бачыла я гэта пазаўчора, калі была на могілках... Не магу пісаць больш, не магу, слёзы не даюць...

Цяпер раніца, Кічо, і я пішу табе зноў. Пара канчаць гэтае пісьмо, каб паспець адправіць яго з паштальёнам; зараз перачытала і сама здзівілася таму, што напісала. Ведаеш, Кічо, ноччу часам душыць мяне такая туга, быццам таплюся я. Іменна таплюся! І клічу на дапамогу цябе. Вось і ўчора было тое ж. Зараз мне хочацца парваць гэтае пісьмо і пачаць пісаць зноў, але рука не падываецца: бо ўсё, што я табе напісала, — праўда. Тысячу разоў праўда!

Толькі адно яшчэ, і закончу пісьмо. Напэўна, ты ўжо здагадаўся, Кічо, што я хачу сказаць. Прыязджай, Кічо, прыязджай хутчэй! Я не ведаю, як можна гэта зрабіць, але хоць на крыллях прылятай; вяртайся да мяне, у наш дом, які цябе чакае. Гады цякуць хутка, як вада ў рацэ. Калі ж нам жыць, падумай сам? У дзень нашага шлюбу мне не было яшчэ восемнаццаці, а цяпер хутка старой назавуць. Ды і табе ўжо за трыццаць пяць...

Ты і не пазнаеш родных мясцін, Кічо, так усё тут змянілася, але прыязджай сам і ўбачыш. Наконт работы і не задумвайся — прайшлі цёмныя часы, цябе будучы разрываць на часткі, не дадуць нават адпачыць з далёкай дарогі. Толькі б сілы былі ды жаданне працаваць. І на вёсцы можаш знайсці работу, і на лугах Гарандыі. Там цяпер дзяржаўная ферма

і будуюцца шмат новых дамоў. Наогул, навокал усё будуюцца і будуюцца. Падумаць толькі, што быў час, калі ты не мог знайсці работы дома і павінен быў паехаць у гэтую далёкую Аўстралію, каб ёй праваліцца!

Забыла табе сказаць, Кічо, што тут падзялілі зямлю паміж сялянамі. Усюды, ва ўсіх вёсках, а не толькі ў нашай. Мне далі восем дзюномаў* — столькі, колькі я магу апрацаваць адным сваім быком. Пра Муко-Сенаў і іншых памешчыкаў цяпер нічога не чуваць, іх як ветрам здзьмула. Я табе пішу аб гэтым, каб ты ведаў: можна пражыць, і не пакідаючы радзімы. Будзеш сялянстваваць, і ўсё. Заўсёды будзем неразлучныя. А што нам дваім яшчэ трэба, каб жыць шчасліва?

Нядаўна я гаварыла пра цябе з Йордзі Дэло, але ты, вядома, не памятаеш яго. У твой час ён быў яшчэ хлопчыкам. Гэта сын Досі Дэло. Цяпер ён у нас галоўны — старшыня сельсавета, — мы самі яго выбралі. Забыла табе сказаць, што цяпер у нас няма ніякіх старшын на вёсцы, а ёсць саветы, якія мы самі і выбіраем. І ведаеш што — глядзі не прымі за жарт, — цяпер галасуем і мы, жанчыны. Так, дык вось я спытала Йордзі, сына Досі: ці зможаш ты атрымаць зямлю, калі захочаш стаць селянінам, калі вернешся? А ён мне ў адказ: «Няхай толькі вернецца Кічо жывы-здоровы, зямлю мы яму дадзім, і быкоў раздабудзем, і работу знойдзем. Чаго нам турбавацца аб зямлі, калі ўся даліна цяпер наша? Пішы толькі, каб прыязджаў хутчэй».

Вось аб гэтым я і паведамляю табе, Кічо. Прыязджай хутчэй, мы заживем шчасліва і хутка забудзем усе нашы беды.

А ведаеш, Кічо, я цябе і ў поле не пушчу аднаго, мне ўсё будзе здавацца, што ты зноў паедзеш. Мы заўсёды будзем разам з табой. Прыязджай, прыязджай, вяртайся хутчэй, Кічо! Я кахаю цябе яшчэ больш і гарачэй, чым тады, калі мы пажаніліся. Сапраўднае каханне ніколі не астыне. Гэта я цяпер па сабе ведаю. Але што аб гэтым пісаць? Вяртайся, вяртайся як мага хутчэй, сам пераканаешся, што я табе нічога лішняга не нагаварыла. Наадварот, аднымі словамі я нават і не ўмею ўсяго растлумачыць. Толькі б мне цябе ўбачыць, убачыць на ўласныя вочы, і мне здаецца, што я нават памаладзеею ад радасці. Канчаю пісьмо і чакаю цябе як мага хутчэй, чакаю ўсім сэрцам, поўным кахання.

Цалую цябе з тугой,
твая жонка АУЕРЫН.

II

Цірана, 20 снежня 1949 г.

ДОБРЫ дзень, Алеко, дружа! Як тваё здароўе, як вы ўсе там пажываеце, што парабляюць нашы сябры — Андон, Мітро, Джым і іншыя? Не паверыш, як я засумаваў па вас, хлопцы. Але толькі па вас, не па Аўстраліі.

Я, дзякуй богу, здаровы. А што да астатняга, то... Ну, ды прачытаеш гэтае пісьмо і зразумееш.

Дабраўся я сюды, у родныя мясціны, Алеко, толькі праз два гады пасля ад'езду з Мельбурна. Працаваў я дзесяць год, не ведаючы спачыну, збіраў, збіраў грошы — і ўсё пайшло прахам, пакуль дабіраўся дадому.

А што было рабіць? Галеча нас прымусіла, і папаліся мы на вудачку, калі паехалі за моры і акіяны ў гэтую Аўстралію, дзе «грошай куры не клююць», як распісваў нам прадстаўнік паражнага агенцтва ў Г'іракастры. Памятаеш яго ялейную морду? Цяпер і малым дзецям ясна, што быў у яго адзін клопат — заграбаць свае сорок напалеонаў за кожнага завербаванага. На ўсё астатняе яму напляваць. У трумах грузавых параходаў адправіў нас, як мяшкі з мукой. А што да грошай, то мы і бляску іх не бачылі. Прынамсі, пакуль я быў там...

Цяпер, Алеко, хачу табе паведаміць, што нарэшце я дабраўся да радзімы і пасылаю табе свой адрас. Спадзяюся, адкажаш хутка. Столькі год пражылі і прапрацавалі мы разам на чужой зямлі, пуд солі з'елі, як гаворыцца, і гэтага не забудзеш! Думаю, ты згодзен са мной.

Пішу з Ціраны. Тут жыву і тут працую. У вёску не ездзіў і ехаць не збіраюся. Прынамсі, зараз. Здзіўляешся? А справа ўся ў тым, што мая жонка вышла замуж перад самым маім прыездом. Так, дружышча, знайшоў я чужога ў доме. Не затрымайся я так у дарозе, не здарылася б гэтага няшчасця. Іду ў заклад, ты зараз усміхаешся: вялікая важнасць! Хіба на ёй свет клінам сышоўся? Ці мала іншых жанчын!

Не, Алеко, гэта не так. Памятаеш, як мы разважалі аб гэтых рэчах? Ты са мной заўсёды спрачаўся. Але табе лёгка было гаварыць: ты нікога не пакінуў у вёсцы, паехаў нежанатым. А я пакінуў дома маладзенькую жонку, ды яшчэ пры-

* Дзюнон — 0,1 гектара.

гожую. Калі мы расставаліся, ёй ледзь мінула восемнаццаць. Я пакахаў яе, калі яна была яшчэ як нерасцвіўшая кветка. Мы пражылі разам усяго пяць ці шэсць месяцаў, і я паехаў. У яе нарадзілася дзяўчынка, якую я так і не ўбачыў і ніколі не ўбачу, таму што яна, аказваецца, памерла яшчэ ў вайну, у 1944 годзе. У нас, як бачыш, агульнага цяпер толькі гэтая магілка, усё астатняе паляцела дагары нагамі.

Пішу табе ўсё гэта, дружка Алеко, каб ты зразумеў, чаму няма ў мяне спакою і радасці, якіх я шукаў. Адчуваю я сябе стомленым, і, здаецца, ніколі ўжо не будзе прасветы ў маім жыцці.

Падумаў сам. Мне за трыццаць пяць. Больш дваццаці год я працую без адпачынку, толькі б наладзіць добрае жыццё для сябе і сваіх блізкіх. Пайшоў дзеля гэтага на разлуку з каханай жонкай. Нарэшце вяртаюся на радзіму. За плячыма дзесяць год цяжкай працы на чужыне, аб якой не табе расказваць, ты сам спрабаваў, і пакутлівы двухгадовы шлях да дому. Душа поўна надзей і планаў. І раптам усё разлятаецца ў друз. Мой дом разбураны дашчэнту. Я кажу не пра чатыры сцяны дома. Сцены захаваліся, але родных нікога! Нікога, разумееш? Добра, скажаш ты, няма старой сям'і — трэба ствараць новую, паколькі ўжо вярнуўся на радзіму. А хіба лёгка зноў ствараць сям'ю, гэтага ты ў разлік не бярэш. Гэта ж не тое, што ўзяць чарапіцу або цэглу са старых дамоў, каб пабудаваць новы. А ну, паспрабуй!

Але хто ж вінаваты ў тым, што так сталася? Спачатку я праклінаў Аўерын, маю былую жонку. Я лаяў яе на ўсе лады.

Павер, Алеко, першыя дні, калі даведаўся пра яе замужства, былі самымі жахлівымі, самымі горкімі за ўсе гэтыя гады. Галоўнае, я ніяк не мог вырашыць: што ж мне рабіць? Напісаў было ёй два пісьмы з пагрозамі і лаянкай, але адразу не паслаў, а цяпер напэўна не пашлю. Потым задумаў ехаць у Драпул, сустрэцца з ёй і пагаварыць. Ох, ужо і «пагаварыў» бы я! Але ад гэтага мяне стрымаў Ламбі Малюці з нашай вёскі. Памятаеш яго? У школе мы вучыліся ў адным класе і сядзелі заўсёды на адной парце. На вёсцы, як ты ведаеш, Ламбі быў маім суседам. Цяпер ён маёр і знаходзіцца тут, у Ціране. Ты здзіўляешся? Сапраўды, селянін з нашай вёскі, такі ж бядняк, як і мы, і раптам — маёр! Ён быў у партызанах, як многія іншыя з нашых аднасяльчан. А цяпер стаў вялікім чалавекам. Але, уяві, не зазнаўся, носа не задзірае. Як толькі даведаўся, што я вярнуўся і ў распачы ад таго, што здарылася, ён сам адшукаў мяне і запрасіў да сябе дадому. Потым я не раз і не два быў у яго ў гасцях. Жыве ён тут са сваёй сям'ёй. І вось ён не толькі мяне падтрымаў і падбадзёрыў, ён раскажаў мне, як было ў сапраўднасці. Калі быць справядлівым, дружка Алеко, — Аўерын зусім не вінавата. Вінаваты тыя, хто прымусіў нас паехаць, хто прымусіў нас разлучыцца. Бедная Аўерын цярылася чакала мяне не год-другі, а амаль дванаццаць год. Яна мне пісала ўвесь час, і да і пасля вайны, на мой першы адрас у Сідней. А ад мяне і пра мяне не прыходзіла ні радка! Перад тым як ёй выйсці замуж, у вёсцы нашай усе ўжо, аж да самых маленькіх дзяцей, ведалі, што я даўным-даўно выехаў адтуль. Ды і вы самі, ты з Мітро, пісалі ў вёску і спраўляліся, ці прыехаў я і што са мною? Гэта зусім прывяло ў распач Аўерын. Яна паверыла, што мяне няма ў жывых. Што ёй заставалася рабіць? Аплакала мяне, як мёртвага, паніхіду адслужыла — і адважылася выйсці замуж. Усё гэта дакладна, таму я не магу асуджаць яе. І сапраўды, Алеко, вельмі проста абвінавачваць непавіннага чалавека, і асабліва жанчыну. Мы, мужчыны, часам так і псуем жыццё жанчынам. Ажэнмся, пажывем разам месяцаў шэсць або, самае большае, год, растрывожым іх, а потым прападаем на чужыне доўгія гады.

Але ў чым я вінаваты, дык вінаваты! Пішу табе як самаму блізкаму сябру, а то ў мяне нібы камень на душы. Самая вялікая мая памылка, што за тых дзвю гады, пакуль я блукаў па Егіпце і Францыі, чакаючы візі і прапускоў дадому, не напісаў жонцы ні аднаго радка. Настрой быў вельмі дрэнны. Жыў, як у ліхаманцы, цэлыя месяцы. То мне падавалі надзею, што хутка паеду; то гінула гэтая надзея, і тады здавалася: навошта пісаць, навошта мучыць жонку пустымі абяцаннямі. Павер, Алеко, пра ў рукі не мог узяць! І зам нікому я таксама не пісаў, хоць даў слова, што буду пісаць, прынамсі, раз у месяц. Як бы там ні было, гэта мая памылка. Ведай Аўерын, што я жывы, ні за што б замуж не вышла!

Вось, Алеко, дружка, з гэтага часу ты пра мае асабістыя справы ведаеш усё і зразумееш, чаму я не еду ў вёску.

Цяпер аб тэтайшым становішчы. Падрабязна пісаць сёння не буду — не да таго мне, але скажу галоўнае: тое, што нам усім даводзілася чуць аб Албаніі, было сапраўднай хлуснёй. Тысячу разоў меў рацыю Джым, калі ён нас папярэджаў аб

гэтым! Як быццам ён сам пабываў тут і бачыў усё на ўласныя вочы!..

Работы тут, Алеко, колькі душа хоча! Я і сам здзіўлюся ўсяму, што бачу. Хочаш вер, хочаш не вер, але рабочых тут не хапае. Дзіўная справа, браце, аднак шчырая праўда!

Але самае цікавае, ведаеш што? Тут больш няма гаспадароў. Ці не газарыў нам Джым іменна аб гэтым, а мы толькі здзіўляліся? А гаспадароў і сапраўды няма. Няма гаспадароў! Спытаеш, куды ўсіх старых падзявалі? Не спяшайся, зараз скажу. Расплачваюцца за свае грахі. І не думай, што жартую. На ўласныя вочы я бачыў аднаго са старых гаспадароў, цяпер дзяўбе ён кіркай зямлю тут, на будоўлі. Я як убачыў гэта — страшэнна ўзрадаваўся. Падумалася мне, нібы ім за нас адплачваецца. І адразу ўспомніўся містэр Біл. Гэты ўсю душу ўмеў выматаць. Добра б і яму кірку ў лапы.

Працую на будаўніцтве вялікай тэкстыльнай фабрыкі, у чатырох кіламетрах ад Ціраны. Гэта не казкі! Будзе сапраўдная вялікая фабрыка. Паставілі мяне на венгерскую бетонна-мяшалку. Ну і машына! Адна асалода на ёй працаваць. Ведаеш, наогул на рэбоце тут неяк забываюцца мае нелады. Спытаеш, чаму? Не здолею толкам растлумачыць, толькі тут працуюцца зусім па-іншаму. У Мельбурне або ў Сідней як бывала? Яшчэ толькі набліжаешся да будаўнічых пляцовак Біла, а ўжо ахоплівае цябе нейкае цяжкае пачуццё. Думаеш: чорт бы ўсё гэта пабраў, і галоўнае разам з Білам!

Тут усё інакш, далібог інакш. Нейк цягне на будоўлю, як быццам ідзеш апрацоўваць уласны сад. Галоўнае, наколькі я заўважаю, такое ж пачуццё і ў іншых рабочых. Гэта не ад страху перад босам, босаў тут зусім няма, проста хочацца працаваць для радзімы. Сусед таксама не з'явае. І вось пачынаецца такая гарачая работа наперагонкі, здаецца, што рукі рухаюцца самі сабой. Кожнаму хочацца быць уперадзе. Нідзе гэтага раней не бачыў, а тут — навокал так. Усё таму, што няма гаспадароў. Прыязджай і ўбачыш сам.

Паслухай, што са мною здарылася аднойчы. Нейк раніцай іду я на работу і бачу як на вялікім дварэ будоўлі вывешваюць велізарную дошку. Рабочыя сабраліся каля яе, падышоў і я. Гляджу, шмат фатаграфій. І раптам сваю ўбачыў. Я рот раскрыў ад здзіўлення. Праўда, дні тры назад мяне сфатаграфавалі, але я думаў, што гэта для дакументаў. «Дзеля чаго сюды маю картку павесілі?» — пытаю. Мне паказваюць подпіс пад фатаграфіяй: «Перадавік. Перавыконвае норму...». Я кажу: «Дык за перавыкананне мне плацяць! Навошта яшчэ і фатаграфіі вывешваць? За што такі вялікі гонар?» Таварышы пасмяяліся і растлумачылі, што да чаго. Вось якія справы, Алеко, — тым, хто добра працуе, тут пашана.

Ты хочаш ведаць, што ж бывае з тымі, хто дрэнна працуе? Вядома, і тут сустракаюцца лодары і ашуканцы. Што робяць з імі? Іх б'юць! Але не палкай і не хлыстом. Іх б'юць словамі ў прысутнасці ўсіх рабочых. Збіраемся мы, усе рабочыя нашай будоўлі... інакш я і не магу назваць будоўлю, дзе працую; усе так гавораць: «наша будоўля».

Дык вось, на сходах б'юць тых, хто дрэнна працуе; б'юць, як я ўжо сказаў, словамі. Але робяцца гэтыя лодары чырваней спелых стручкоў перцу.

Ледзь не забыў самае важнае! На гэтых сходах, дружка, можна крытыкаваць нават дырэктара, калі ёсць за што. Я сваімі вушамі чуў, як прасты муляр вылажыў усе свае прэтэнзіі да дырэктара, ды так проста, нібы з жонкай дома размаўляў. І пасля гэтаму муляру нічога не было — як працаваў, так і працуе. А непарадкі ліквідаваны, гэта ўсе ведаюць.

А памятаеш таго нягодніка, які прыязджаў да нас у Мельбурн і раскажваў аб становішчы ў Албаніі? Яшчэ Джым называў яго «ваш лжэпатрыёт»! Ён, галоўнае, увесь час крычаў, што ў Албаніі няма свабоды!

Ну і хлусня! Правільна яго тады абарзаў Рако з Дэравічана. Ведай я тады тое, што ведаю цяпер, — назучыў бы я яго розуму. Ах, мярзотнік! Гэта тут няма свабоды! А ў Мельбурне ў містэра Біла ёсць? Ну і ну!

Добра, на сёння хопіць, Алеко. Хоць яшчэ пра тысячу розных рэчаў можна напісаць. Жадаю табе, дружка, толькі добра і таму раю ўсе сілы пакласці, каб вярнуцца як мага хутчэй. Па ўласнаму вопыту ведаю — гэта нялёгка, але і не зусім немагчыма. Старайся прыехаць, старайся з усіх сіл і будзеш жыць як чалавек. Прывітанне ўсім, не забудзь і нашага Джыма. Чакаю ад цябе пісем, а таксама і ад іншых таварышаў. Не забудзьце напісаць, як мне, на вашу думку, разабрацца з маімі асабістымі справамі.

Твой сябра Кічо ФАНІ.

(Працяг будзе.)

Так жаецца нараджацца СЛАВА

НАБІРАЛАСЯ сілы вясна. Красавік светлай рунню ўпрыгожыў лугі, у белыя пупышкі аздобіў задуменыя вербы. Пад жыватворнымі праменьнямі сонца паволі цяплела зямля.

— Ну, дзеткі, давайце апану вас, ды на гарод пойдзем гарбузы садзіць, — сказала Тацяна Аляксееўна.

А малыя даўно таго чакалі. Жанчына так захапілася работай, што не заўважыла, як да яе падышоў паштальён. Яна прывыкла часта бачыць яго на сваім дварэ. Двойчы ў тыдзень прыносіў ёй салдацкія лісты-трохкутнікі. Але сёння паштальён быў невясёлы. Апусціўшы вочы, ён працягнуў Тацяне Аляксееўне невялікі лісток. Яна разгарнула і жахнулася: перад затуманенымі вачыма мільгалаі словы: «Ваш муж, Павел Паўлавіч Пухнарэвіч, загінуў смерцю храбрых у бітве за Радзіму...».

У маі, калі пад вокнамі расцвіла чарэмшына, пчолы звінелі над кветкамі, прышоў Дзень перамогі. Людзі высыпалі на вуліцу, віншавалі адзін аднаго. Сапраўднае свята было.

Тацяна Аляксееўна не хацела паказваць перад людзьмі свайго суму, але з сэрца яе не выходзіў Паўлюк. Гэта разумелі суседзі і цёплым словам падбадзёрвалі:

— Ну, што ж ты зробіш, Таня. За ўладу Савецкую Паўлюк загінуў. А мы не забудзем цябе і тваіх дзетак.

Суседзі дапамаглі ўдаве і ярыну пасеяць, і жыта зжаць, і дроў на зіму прывезці. Мінуў год. На Ружаншчыне пачалі аднаўляцца калгасы. Ускалыхнулася і вёска Манчыкі. Тацяна Аляксееўна ўспомнілася, як, ідучы на фронт, муж гаварыў:

— Вось разаб'ём фашыстаў, вярнуся дадому, у калгас падамося. Толькі там добра будзем жыць. Бо якое ж жыццё на двух гектарах?..

Старанна працавала Тацяна Аляксееўна ў маладым калгасе. У табелі, што вісеў у калгаснай канцылярцы, супроць яе прозвішча штотымся значылася па трыццаць пяць — сорок працадзён.

Неяк праўленцы абмяркоўвалі пытанні жывёлагадоўлі.

— Трэба нам на ферме стварыць сталыя кадры, — гаварыў старшыня Мікалай Сушанаў. — Давайце разам пяркуем, каго з лепшых калгасніц даяркамі паставіць.

— У мяне кандыдатура ёсць — Тацяна Пухнарэвіч. Працавіты гэта чалавек, старанны.

Цэлымі днямі Тацяна Аляксееўна мыла кароў, чысціла стойлы. Гледзячы на яе, падцягваліся даяркі. Яе часта можна было бачыць і ў праўленні калгаса.

— Вось у газеце я вычытала, што на кожны кілаграм надоенага малака дзвесце грамаў канцэнтратаў кароўцы даваць трэба. А ў нас што робіцца?..

— Мала адпускаеце саломы на подсілку. Гэта ж два промахі — і жывёла ў гразі, і гною мала на палі вывезем...

— Загонную пашу трэба наладзіць...

Старшыня слухаў заўвагі і жартаваў:

— Ох, і надаела ты нам, Аляксееўна, як горкая рэдзька. Ну, што табе яшчэ трэба?

А сам думаў: «Малайчына. Такія людзі нам патрэбны — разумныя, неспакойныя. З імі ў перадавікі выйдзем».

І не памыліўся. У 1955 годзе Тацяна Пухнарэвіч надала ад кожнай з дзевяці замацаваных за ёю кароў каля трох тысяч кілаграмаў малака. Наступныя гады далі яшчэ лепшыя вынікі. Надой ад каровы ў яе групе склаў пяць тысяч кілаграмаў.

...Неяк адвечоркам ішла Тацяна Аляксееўна дадому. На вуліцы яе сустрэла Аня Калач.

— Тацяна Аляксееўна, — звярнулася да яе дзяўчына. — Пагутарыць з вамі хачу. Толькі, калі ласка, нікому не раскажывайце.

Аляксееўна ўзяла Аню пад руку:

— Гавары, Анечка.

— Не ведаю, як пачаць... Хацела б я... даяркай працаваць. У кантору не асмельваюся зайсці і наважылася спачатку з вамі параіцца.

«А, вось чаму весялуха Аня часта завітвала на ферму», — успомніла Тацяна Аляксееўна і сказала:

— Правільна робиш, дзяўчына. На ферме маладыя рукі патрэбны.

Доўга ў той вечар гутарылі абедзве. І вось ужо трэці год Аня Калач — лепшая з маладых даярак у калгасе.

Тацяна Аляксееўна найбольш запомніўся адзін лютаўскі дзень...

...Позна тады вярнулася дадому. Бясшумна скінула паліто і ціха апусцілася на ложак, задуменна пазіраючы ў акно. Увесь дзень мяло, а цяпер мяцеліца сціхла, на небе высыпалі зоркі. Хоць і напрацавалася за дзень, спаць не хацелася. Адкінуўшы галаву назад, прытулілася да сцяны...

Толькі што адбыўся сход. Вылучалі кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР. Яна сядзела разам з сяброўкамі. Спачатку ўважліва слухала прамоўцаў, а потым аб нечым загаварыла з суседкай. Схамянулася ад нейкай незвычайнай цішыні. Раптам заўважыла на сабе позіркі дзесяткаў вачэй. Суседка хацела нешта сказаць, але спынілася на паўслова. З трыбуны несліся словы:

— Жанчына яна старанная, працавітая. Ордэнам Леніна ўзнагароджана. Вось я і прапаную вылучыць кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР Тацяну Аляксееўну Пухнарэвіч.

На зале, нібы хваля, пракаціліся дружныя воплескі.

— Правільна, правільна, Тацяну Аляксееўну!

Аляксееўна ўстала, хусцінку паправіла і, хвалючыся, прамовіла:

— Дарагія мае. Ад шчырага сэрца дзякую за такі гонар, за такую павагу. Хіба ж я пры панскай Польшчы аб такім магла марыць?..

Пасля таго памятнага вечара яна яшчэ з большай энергіяй узялася за працу і моцна трымае першыноўства ў раёне і вобласці па надоях малака.

Добрыя весткі прыносяць жанчыне і дзеткі. Вось і на гэты раз не паспела пераступіць парог хаты, як малодшы сыноч пахваліўся:

— А я, мама, сёння па фізіцы пяцёрку атрымаў.

Неўзабаве прышлі дадому і старэйшыя дзеці — Яўген і Ліда.

— Хутка вы, дзеткі, дзесяцігодку скончыце. Што ж думаеце далей рабіць? — запытвае часам маці.

— Пайду да цябе на ферму, — гаворыць Ліда. — Я ж ужо і зараз дапамагаю табе.

— Вельмі добра, — усміхаецца маці і туліць да сябе дачку-памочніцу.

— А я ў калгасе застануся механізатарам, — гаворыць Яўген. — Вы з Лідай будзеце змагацца за высокія надой малака, а я — за хлеб.

І зноў на памяць прыходзяць словы мужа: «Толькі ў калгасе можна добра жыць».

**Віктар ШЫМУК,
Эдуард ЧЭЧКА**

Калгас «17 верасня» Ружанскага раёна.

Закончыўшы 10 класаў, намсамолка Ева Прыгодзіч вырашыла стаць цялятніцай. Яна зараз працуе ў калгасе імя Кірава Лагішынскага раёна Брэсцкай вобласці. За добрую работу яна была прэміявана і атрымала падзяку. Цяпер Ева Прыгодзіч даглядае каля 50 цялят.

Фота А. Вялікасельца.

ШТОГОДНЯЕ ПЕРШЫНСТВО

...На камсамольскі сход, дзе абмяркоўвалася пытанне аб умацаванні ферм маладымі кадрамі, Галя крыху спазнілася: дапамагала сястры раздаваць корм ды хачэла лішні раз параіцца.

— Вырашыла працаваць на свінаферме, — цвёрда заявіла на сходзе Галя.

Ніхто не здзівіўся яе словам. Па прыкладу сяброўкі яшчэ пяць маладых няўрымслівых дзяўчат вырашылі працаваць на ферме.

І вось мінула чатыры гады. Свінафермы калгаса імя Калініна не пазнаць. Раней вытворчасць свініны абыходзілася калгасу дорага: на 100 гектараў ворнай зямлі атрымлівалі тады па 3—4 ц у год.

Галя Карабан за першы год атрымала па 14 парасят ад кожнай замацаванай свінаматкі, заняўшы першае месца ў Валожынскім раёне. Тым часам лепшыя свінаркі вобласці, увёўшы групавы метаадкорму, мелі па 20—25 парасят ад свінаматкі, па 20—30 ц свініны на 100 га ворнай зямлі.

У 1957 годзе яна зняла з адкорму 122 свінні агульнай вагой каля 120 ц. У калгасную касу паступіла звыш 140 тысяч рублёў. Галіна Карабан занесена на раённую Дошку гонару. А ў студзені 1958 г. Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР узнагароджана ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

У дзень, калі Галіну чакалі з горада, куды яна ездзіла за атрыманнем ордэна, у яе доме сабралася шмат жывёлаводаў, каб павіншаваць дзяўчыну з высокай урадавай узнагародай.

Узнагарода натхніла Галіну. Саракагоддзе Кампартыі Беларусі і БССР яна сустрэла чацвёртым штогоднім першынствам. Каля 200 галоў свіней зняла з адкорму жывой вагой у 180 цэнтнераў. За іх у калгасную касу паступіла звыш 200 тысяч рублёў. Збываюцца мары свінаркі. Цяпер калгас атрымлівае 26 ц свініны на 100 гектараў ворыва.

Пад кіраўніцтвам свайго брыгадзіра свінаркі ў новым годзе падмацоўваюць свае абавязальствы канкрэтнымі справамі. Кожны адкормачнік прыбывае ў суткі ў сярэднім на 510—525 грамаў, з адкорму здымаюцца свінні вагой не ніжэй 100 кілаграмаў. Свінаркі працуюць па-камуністычнаму!

Пажадаем жа новых працоўных поспехаў брыгадзе камуністычнай працы.

І. СЦЯПАНАЎ

Валожынскі раён,
Маладзечанская вобласць.

Сельскі бібліятэкар

Альбіна Фёдарэўна Зінчанка — стары работнік культурна-асветнага фронту — у Малянікаўскай бібліятэцы працуе другі год. Вось што гаворыць аб ёй сталы чытач бібліятэкі, пенсіянер Аляксандр Шаўцоў:

— Быў у нас бібліятэкарам Фёдар Сівакоў. Дык ён прыдзе, пасядзіць гадзіну-другую ў канцылярыі і папярэцца дамоў. У бібліятэцы было каля трохсот кніг ды і тыя парасцявалі: возьме які-небудзь лайдак добрую кнігу ды і не верне... Ніхто ў вёсцы не ведаў, як праводзіцца канферэнцыя чытачоў, акрамя хіба нашых настаўнікаў ды тых, хто ў школе вучыцца. Мы ўжо думалі, што ў Маляніку яе не правесці.

Цяпер бібліятэка налічвае каля дзвюх тысяч тамоў мастацкай, палітычнай і сельскагаспадарчай літаратуры і 279 сталых чытачоў. Кніга знайшла шырокую дарогу ў кожны калгасны дом.

Альбіна Фёдарэўна арганізавала савет бібліятэкі. У яго ўвайшлі прадстаўнікі розных узростаў і адукацыі. Сярод іх — камуніст-саадавод Шэметаў Васіль Фадзеевіч, сакратар камсамольскай арганізацыі калгаса Тужыкаў Міхаіл Іосіфавіч, пенсіянер Шаўцоў Аляксандр Васільевіч.

Перад членамі савета бібліятэкі была пастаўлена задача — не абмяжоўвацца нарадамі, а праводзіць практычна культурна-асветную работу, чытаць кнігі калгаснікам. Малады калгаснік Караткевіч у вёсцы Малашкі прачытаў для жыхароў сваёй вуліцы «Угрум-раку» Шышкова, «Раённыя будні» Авецькіна. Шэметаў прачытаў «Блакітны пакет» Бранцава, «Крыніцы» Шамякіна.

Летам, выхадным ці святачным днём збіраюцца дзе-небудзь пад разга-

ХЛЕБ

Зіма марознаю рукой
На вокны сыпанула кветак...
Хлеб з печы вынялі — ў пакой,
Здаецца, зазірнула лета.

Запахла жніўнем залатым
І каласістым збожжам поля.
Аж таяць пачалі паволі
На шыбах срэбныя квяты.

Ад тых падпечаных хлябоў,
На стол што палажыла маці,
Нібы ад сонца, зноў і зноў
Святлее і цяплей ў хаце.

Васіль КЛІМЯНКОЎ

лістым ясенем старыя калгасніцы. Прыдзе Альбіна Фёдарэўна з кнігай «Раённыя будні» Авецькіна ды пачне чытаць.

— Як праўдзіва тут усё апісана... Нібы і ў нас сам пісьменнік пражыў з месяц ды ўсё назіраў, — дзівяцца жанчыны.

Так прайшла першая «канферэнцыя» чытачоў. А галоўнае, што ў ёй прынялі ўдзел такія калгасніцы, як сямідзесяцігадовая Мар'я Агеенка.

Гучная чытка ўвайшла ў звычай.

Гарчай парой касавіцы або жніва, калі на работу выходзяць старыя і малыя, па вуліцы гойсаюць хлапчкі і дзяўчаткі дашкольнага ўзросту. І няма каму з імі заняцца. Альбіна Фёдарэўна наладзіла для іх гучную чытку казак, апавяданняў з часопіса «Вясёлка».

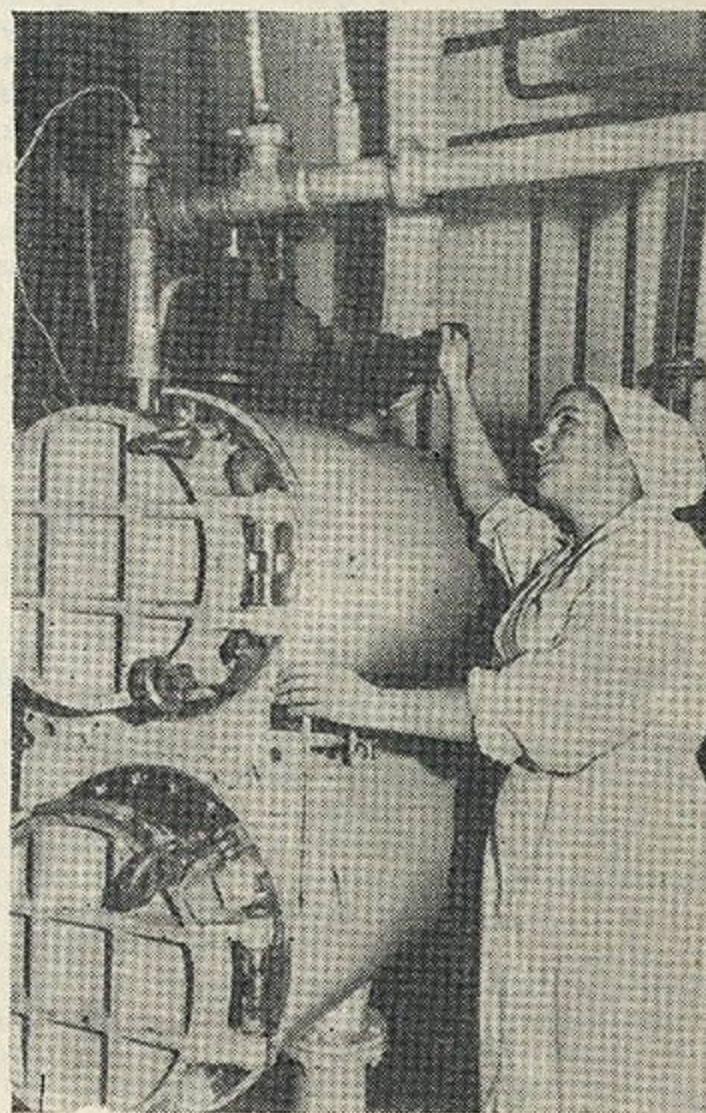
Пад яе кіраўніцтвам калгасная моладзь не толькі танцуе вечарамі. Яна выступае з канцэртамі і ў родным калгасе, і ў раённым ДOME культуры, і ў суседнім Струменскім Савеце, і нават у Чачэрскім раёне. Сярод моладзі, ды і сталых калгаснікаў, знайшліся салісты, харысты, выканаўцы сатырычных куплетаў.

У арганізацыі канцэртаў і вечароў самадзейнасці дапамагае загадчык Малянікаўскай пачатковай школы Фелікс Іванавіч Еўтухоў як баяніст і нядрэнны выканаўца песень і частушак.

Малянікаўская сельская бібліятэка стала сапраўдным ачагом культуры на вёсцы.

І. ЯКУШ

Калгас «Усход» Кармянскага раёна
Гомельскай вобласці.

Калектыў Лепельскага малочна-кансервавага завода заданне мінулага года выканаў датэрмінова — 10 настрычніка. Для жыхароў Мурманска, Масквы, Ленінграда адпраўлена звыш плана 480 цэнтнераў малака і больш 500 цэнтнераў масла. Апаратчыца камсамолка Лідзія Юрэвіч сістэматычна перавыконвае зменныя заданні.

Шчасце вярнулася зноў

— Мама! Родная мамачка! Ты пазнаеш мяне? Пагля-
дзі, я твая Надзя!..

Дзяўчына з маладым прыгожым тварам абняла пажы-
лую сівеючую жанчыну. Тая на момант замерла, пільна
гледзячы на незнаёмку, потым адхілілася і, ужо не вало-
даючы сабой, з жарам прытуліла да грудзей галаву дзяў-
чыны, пачала яе цалаваць у твар, у галаву. Вочы ў яе,
поўныя слёз, то закрываліся, то зноў адкрываліся ў ра-
дасным блыску. А губы, якія паспелі за нейкія долі се-
кунды высахнуць ад хвалявання, ціха шапталі:

— Дачушка мая, адкуль ты ўзялася?! Я ж цябе восем-
наццаць год таму назад пахавала!..

Як усё гэта здарылася?

...Суровы 1941 год. Фашысцкія танкі падыходзяць да
Гомеля. Са станцыі адыходзяць апошнія эшалоны эвакуі-
раваных. Правадніца пасажырскага цягніка Еўдакія Міхай-
лаўна Султанава толькі што вярнулася з паездкі з сані-
тарным цягніком. Рызыкуючы жыццём, прабіраючыся
праз сады і агароды, каб не трапіць на вочы ўварваў-
шымся ў горад фашыстам, бяжыць дадому, да дзяцей.

Раптам вячэрняю цішыню груба разадраў гарматны
залп. Жанчыне моцна параніла нагу, паабдзірала твар.
Але яна, не зважаючы на боль, сціснула зубы і зноў
пабегла.

Муж Еўдакіі Міхайлаўны і старэйшы сын у першыя дні
вайны пайшлі на фронт, і вось цяпер усё, што засталася
ў яе, гэта—дзеці: трохгадовы Валодзя, дванаццацігадовая
Ніна і дзевяцігадовая Надзя.

Ці жывыя яны? У горадзе фашысты.

Вось і дом. Еўдакія Міхайлаўна з хваляваннем адчы-
няе дзверы. У пакоі стаіць цішыня. Завесіўшы вокны,
яна вобмацкам запальвае агонь і пачынае абводзіць ва-
чыма ложка. Хлопчык і дзяўчынка спяць, прыціснуўшыся
адзін да аднаго. Другі ложка пусты.

— Дзе Надзя?! — не памятаючы сябе, крыкнула маці.

Дзеці прачнуліся.

— Другі дзень няма Надзі, — усхліпваючы, сказала
Ніна. — Не ведаем, дзе яна. Калі пачалася страляніна,
яна пабегла некуды.

Еўдакія Міхайлаўна ў жаху выбегла на вуліцу. Што
рабіць? Дзе шукаць дачку?

Дарэмна чакала Еўдакія Міхайлаўна сваю дачку. Шмат
бяссонных начэй правяла яна ля акна, углядаючыся ў
цёмную вуліцу. Надзя не вярнулася.

Мінулі цяжкія гады акупацыі, скончылася вайна. Людзі
сустрэліся з фронту родных, знаёмых, сяброў. Еўдакія
Міхайлаўна пачала разам з усімі чакаць звароту мужа,
старэйшага сына і дачкі. Але ніхто з іх не з'яўляўся, не
даваў аб сабе ведаць. Пазней Еўдакія Міхайлаўна даве-
далася, што муж і сын загінулі ў баях, а пра Надзю ні-
чога не чула.

КАЛГАСНЫ ПАШТАЛЬЁН

Аляксандры Гаўрылаўне ўжо пад
шэсцьдзсят. Пара б і на пенсію, але
яна не згодна.

— Я прынясу яшчэ карысць свай-
му калгасу...

Любяць і паважаюць калгаснікі
свайго паштальёна. У кожнай хаце
яна жаданы гасць. А двары ў Ельні
параскіданы. Вёска з канца ў канец
цягнецца на 5 кіламетраў. За дзень
так знаходзіцца, аж нога гудуць.
Але настрой у Аляксандры Гаўрылаў-
ны заўсёды бадзёры.

У адным двары ўручыць перавод на
грошы, газеты, часопісы, у другой ха-
це — тэлеграму ад сына: моў, стра-
чайце! Хто чайком з мёдам пачастуе,
хто яблыкамі са свайго саду. І не ад-
мовіцца: пакрыўдзіцца чалавек. Такія
ужо гасціннасць у нашых людзей. І з
кожным падзеліцца і гора і радасцю.
Захварэў ці памёр сваяк — Аляксан-

дра Гаўрылаўна паспачувае гаспада-
ру. Прышла радасць — разам пера-
жываюць. Непісьменнай бабульцы
ліст напіша, іншаму пакажа, як па-
сылкі надпісваць, запаўняць грашовыя
пераводы. Старыя папросяць — заня-
се грошы на пошту. Мабыць, за гэта
і любяць ельнінцы свайго пашталь-
ёна.

Але галоўнае — на пошце. Трэба
атрымаць грашовыя пераводы, пісь-
мы, тэлеграмы, бандэролі, забраць
карэспандэнцыю, канверты, маркі.
Сумка бітком набіваецца. Тут і газе-
ты, і часопісы, і пісьмы, і тэлегра-
мы. «Ага, — думае Аляксандра Гаў-
рылаўна. — «Полымя» ёсць, даўно
чакала настаўніца Падабед. А вось і
часопіс «Советская медицина» — ра-
дасць сельскаму ўрачу. Узрадуецца і
калгаснік Зяньковіч: яму занясу ча-
сопіс «Сельская гаспадарка Белару-

Нарэшце, яны разам: маці з дачкой.

Фота П. Нікіціна.

Шмат пісала і сама Еўдакія Міхайлаўна, але таксама
дарэмна. Надзі нідзе не было...

...Пасля выхаднога дня начальнік Гомельскага адрас-
нага бюро, Уладзімір Дзмітрыевіч Ласуноў, прышоў на
работу рана. На сваім сталё сярэд мноства папер ён знай-
шоў сіні канверт, у якім ляжала невялікае пісьмо з горада
Сталінска.

«Дарагія таварышы! У 1941 годзе я страціла родных.
Дапамажыце мне адшукаць іх. Была ў мяне маці, ся-
стрычка, брацік. Жылі мы ў Гомелі...».

Далей называліся імёны маці і сястрычкі. У канцы
подпіс: «Надзея Султанава».

Людзей з такімі прозвішчамі ў Гомельскай вобласці
аказалася шмат, і пажылых, і маладых. Многія з такі-
мі ж імёнамі. Але хто з іх маці, хто сястра, хто брат
Надзі Султанавай?

Еўдакія Міхайлаўна Султанава, пенсіянерка, жыве ў
Гомелі па вуліцы Іншагародняй, 58. Можна яна і ёсць маці
Надзі?

Лейтэнант міліцыі Ласуноў заходзіць у невялікі домік
на ўскраіне горада.

— Была ў мяне дачка Надзя, — плачучы, пачала рас-
казваць жанчына, — у пачатку вайны згубілася.

Жанчына плакала, а Ласуноў мучыўся: як сказаць ёй,
як прызнацца, што ў яго руцэ пісьмо ад Надзі? Нарэшце,
перамагаючы сябе, устаў з табурэткі і прамовіў:

— Дарагая Еўдакія Міхайлаўна, сядайце і пішыце
пісьмо дачцэ Надзі. Вось адрас...

...Ноччу ў дзверы нечакана пастукалі. Увайшоў пажы-
лы чалавек у форме сувязіста.

Надзя ўсхвалявана ўзяла з рук старога паперку, раз-
гарнула і прачытала: «Дачушка, прыязджай...»

На другі ж дзень Надзя Султанава выехала са Сталін-
ска ў Гомель.

І вось яна дома.

— ...Мамачка, пазнаеш мяне? Гэта я, твая Надзя!

Г. АРЦЕМ'ЕУ.

сі», даярцы Савостайвай прышла
«Крестыянка», пытала ўжо не раз...».

Калгаснік Падгурскі задумаў завес-
ці пчол і выпісаў часопіс «Пчеловод-
ство», у Разумава не ладзілася справа
з садам — выпісаў часопіс «Сад и
огород». 57 часопісаў штомесяц да-
стаўляе яна падпісчыкам, з іх 17 —
сельскагаспадарчых. Больш 30 часопі-
саў дастаўляе калгаснікам, школе,
бальніцы, калгасу, хаце-чытальні.
186 нумароў газет выпісваюць у
роднай вёсцы Ельні. І як бы позна ні
прыходзіла пошта (яе возаць за 12 кі-
ламетраў з вёскі Бярозкі, і бывае, што
з-за дрэннага надвор'я спазняецца),
Аляксандра Гаўрылаўна разнясе яе ў
той жа дзень. Бывае позна вечарам,
упоцемку, у дождж, калі людзі ўжо
спяць, стукае яна ў дзверы ці вокны.
Але гаспадар не злуецца, бо ведае:
дарэмна не ходзіць Аляксандра Гаў-
рылаўна.

М. ЗАСТОЛЬСКИ

Хоцімскі раён.

НАШЫ ДУМКИ

Водгукі на пісьмы,
змішчаныя ў № 11 за 1958 г.

Дарагая рэдакцыя!

Мы з жонкай з'яўляемся сталымі падпісчыкамі і актыўнымі чытачамі Вашага часопіса.

Пытанні, закранутыя дзяўчатамі з вёскі Студзянец і чытачкай Ластаўкінай, мяне вельмі зацікавілі, і я захацеў падзяліцца сваімі думкамі.

Цяжка даць парад дзяўчатам. Ды хіба знойдзецца такі рэцэпт, які змог бы задаволіць калі не ўсіх, дык многіх? Безумоўна, не. Усякае сяброўства, усякае каханне мала падобны паміж сабою, як мала падобны характары людзей. Але што павінна быць уласціва кожнаму сапраўднаму сяброўству, кожнаму каханню? Глыбокая ўзаемная павага, гатоўнасць падтрымаць у бядзе, у цяжкай хваробе, няспынныя клопаты аб сябру. Як жа пазнаць сапраўднага сябра? Сустрэкаюцца дзяўчаты і хлопцы, якія на першы погляд і шчырыя, і прыстойныя, і з прыгожай душой, а на самай справе ашуканцы, несумленныя людзі, гатовыя дзеля забавы зрабіць няшчаснымі другіх.

У мяне ёсць сябра Т. Ён вельмі пакахаў настаўніцу нашай школы. Але хоць ён ёй і падабаўся, яна смяялася з яго, бо ён трымаўся з ёю нясмела. І вось прыходзіць з арміі аднавясковец. Яна адразу з ім пазнаёмілася, а ён пачаў абыходзіцца з ёю вельмі вольна. Т. перажываў, але зрабіць нічога не мог. Хутка настаўніца была абняслаўлена, абманута. Т., праўда, ажаніўся на ёй, але доўга жыць разам яны не змаглі. Праз год разышліся, хоць мелі сына і чакалі другога. Пасля судзіліся, сышліся і зноў разышліся. Так было загублена жыццё з-за таго, што дзяўчына не хацела бачыць у Т. сапраўднага сябра, а пагналася за другім, нічога аб ім не ведаючы, мяркуючы па твару, а можа і па яго баяну.

Каб разбірацца ў людзях, трэба ўважліва ставіцца да жыццёвых пытанняў, а не вырашаць іх «з ходу».

Я лічу, што чытачка Ластаўкіна дала А. М. правільны адказ. Можа ён і сапраўды яе кахае, але чаму да гэтага часу лічыў яе проста сябрам і адумаўся толькі цяпер, калі ў яго ёсць жонка і дзеці? Значыць, позна зразумеў. Якое права мае ён дзеля ўласнага шчасця рабіць няшчаснымі ні ў чым не павінных людзей? Сам памыліўся — сам і перажывай. Не веру я ў тое, што можна «выпадкова» звязаць сваё жыццё з некаханай. Ён, відаць, кахаў яе, калі ажаніўся... А калі кахаў тады, то павінен павя-

жаць і цяпер хоць бы за тое, што яна маці яго дзяцей.

Часам нам, сямейным людзям, можа і падабацца хто-небудзь больш жонкі. Але ці маем мы права лёгкадумна ставіцца да сямейнага жыцця? Трэба добра ведаць, каго выбіраеш у спадарожнікі. А для гэтага мала аднаго кахання. На адным каханні жыцця не збудуеш. Каханне — светлае

пачуццё, мара сэрца. Але патрэбны яшчэ і агульныя погляды на жыццё, на працу і шмат іншага.

Кажуць, «як гукнеш, так і адгукнецца». Мабыць, так сталася і з А. М. Ён быў няўважлівы да жонкі, яна плаціла яму тым жа. Яны перасталі не толькі кахаць, а і паважаць адзін аднаго. Тады ён спахапіўся, што кахае Ластаўкіну, думаючы, што яна была б другою.

Учынак Ластаўкінай высакародны. Безумоўна нельга за кошт іншых будаваць сваё шчасце. Ды яго і не пабудуеш з А. М. пасля ўсяго таго, што з ім сталася.

Г. І. ДАВЫДОЎСКІ,
аграном.

Вёска Ямінск
Любанскага раёна.

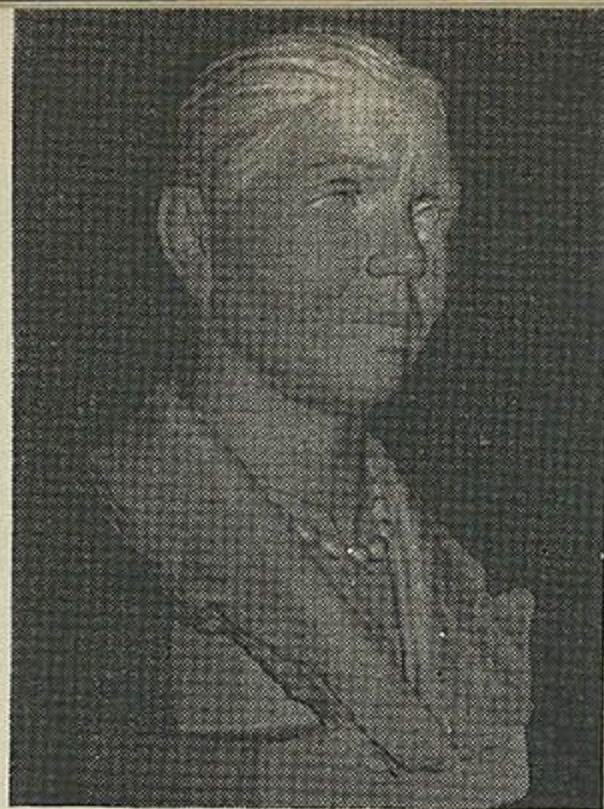
АПТЭКА

Я біўся над вершам,
Нібы ашалелы,
Пакуль галава мая
Не забалела.
І хоць урачоў
Не шаную ад веку —
Нічога не зробіш! —
Паплёўся ў аптэку.
А там, за прылаўкам
Такая дзяўчына,
Што я закахаўся
У тую ж хвіліну.
Яна загарнула
Мне пірамідону —
І, зачараваны,
Пайшоў я дадому.
Прыняў я таблеткі
І думаў упарта:
— А можа такой
Я мізінца не варты!
А можа яна
Пакахала другога!
Бо вершаў у горадзе
Пішацца многа,
І кожны дзяўчыне

Радкі прысвячае...
Хіба не заўважылі:
Краска ж такая!
Боль сціхнуў.
Я марыў,
Як аслупянелы,
Ажно пакуль сэрца
Маё забалела.
І хоць урачоў
Не любіў я ад веку —
Нічога не зробіш! —
Паплёўся ў аптэку.
Дзяўчына ўручыла
Мне порцыю брому,
Я выпіў яго
І паплёўся дадому.
А дома ізноў
Свідравалі мне розум
І вочы яе,
І шаўковыя косы,
І тое, якім,
Выбачайце, мне чынам
Хаця б пазнаёміцца
З гэтай дзяўчынай!
Калі пасля брому
Задыхаў я смела,
Ад думак ізноў
Галава забалела.
І з гэтага часу,
Нібыта на здзекі,
Штодня безупынна
Хаджу я ў аптэку.
Адзін раз за бромам
Выходжу я з дому,
А праз паўгадзіны —
За пірамідонам.
Калі гэта скончыцца —
Цяжка прарочыць,
Бо гэта залежыць
Ад лекаў дзявочых.

Мікола АЛТУХОУ

Герой Сацыялістычнай Працы даярка
Таяна Зубарава (гіпс). Работа служа-
чага з г. Магілёва Л. Г. Фіткевіч.

Жывую цікавасць выклікала ў мінчан і прыезджых гасцей рэспубліканская выстаўка работ народнага мастацтва, адкрытая ў гонар XXI з'езду КПСС у Акруговым Доме афіцэраў.

Аб работах, каля якіх цяжка прайсці, не залюбаваўшыся арыгінальнасцю і свежасцю задумы і рашэння, з удзячнасцю адгукаюцца наведвальнікі выстаўкі. Любуешся гэтымі работамі і з гонарам думаеш аб залатых руках беларускіх умельцаў, якія стварылі сапраўдныя творы мастацтва. Радуе і тое, што тэмы для работ многія аўтары ўзялі з самога жыцця.

Цяжка адарваць позірк ад арыгінальнай, па-майстэрску выкананай карціны «У космас», створанай народнай майстрыхай-інкрустатарам з г. Жлобіна В. Н. Дзегцярэнка. Карціна, таленавіта выкананая з каляровай саломкі, расказвае аб пакаранні чалавекам космасу ў імя міру.

Падоўгу затрымліваюцца наведвальнікі

Агульны выгляд выставачных залаў.

На выстаўцы народнага мастацтва БССР

выстаўкі каля мазаічнага партрэта У. І. Леніна. Над партрэтам амаль год працавалі выхаванцы Магілёўскага дзіцячага дома № 6 пад кіраўніцтвам выкладчыка С. Вольскага. Больш ста тысяч розных па колеру навалачкаў дрэва было выкарыстана для гэтай работы. Вобраз вялікага Леніна натхніў многіх народных умельцаў. Удала і тонка выткалі габелен «У. І. Ленін» гродзенскія ткачы.

Радуюць творчыя поспехі калгасных майстрых. Калгасніцы з Мінскай вобласці А. Серада, А. Мацкевіч, А. Шаравар выткалі пано «Алені» ў добрым нацыянальным стылі. Цікавы па малюнку, колеру і кампазіцыі пасцілкі, зробленыя калгасніцамі Жукоўскай (Маладзечанская вобласць), Рыбік (Гомельская вобласць), Адамовіч (Гродзенская вобласць) і многімі іншымі.

Светлае пачуццё выклікае арыгінальная, выкананая з вялікім мастацкім густам работа мінчанкі Н. М. Грынько «Мінск юбілейны» (машынная вышыўка).

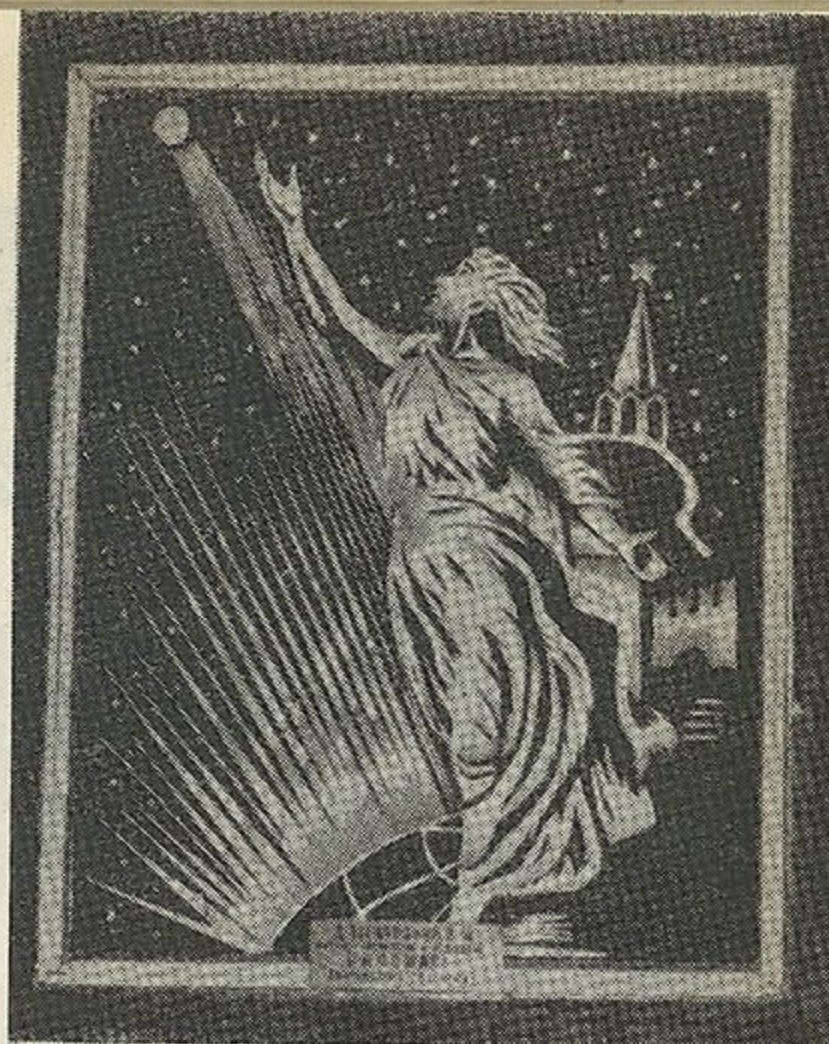
Дыванчыкі, ручнікі, габелены, партрэты, упрыгожаныя сучасным і старадаўнім нацыянальным арнамантам, — работы людзей розных узростаў і прафесій — экспануюцца на выстаўцы. Вельмі прыемна бачыць сярод народных умельцаў імёны беларускіх жанчын.

Сярод работ жанчын-жывапісцаў хочацца адзначыць карціну хатняй гаспадыні з Маладзечна Е. М. Хацьковай «Ленін на паляванні».

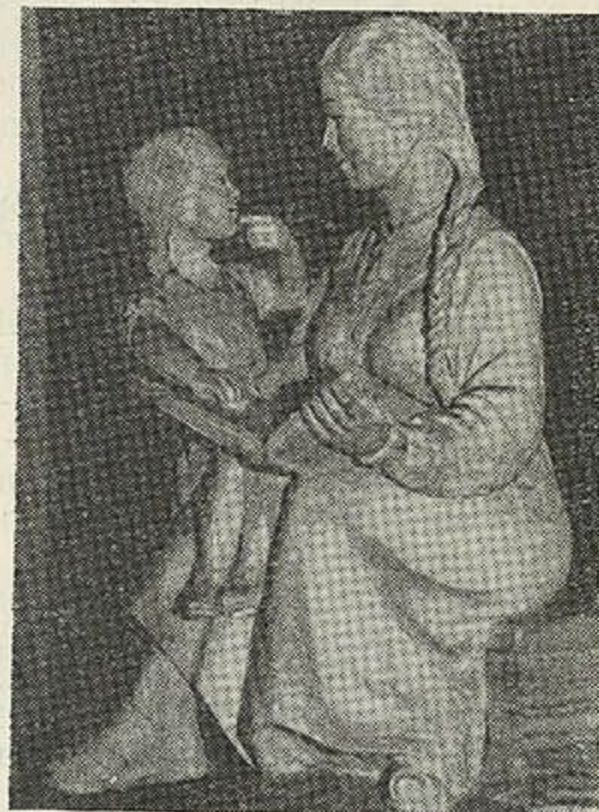
Прыгожы работы рэзчыкаў па дрэву мінчан А. І. Шахновіча і А. М. Царкоўскага, віцебскага рэзчыка С. Г. Мураўёва, гродзенскага калгасніка С. П. Быка, мінскага інкрустатара пенсіянера К. І. Цяўлоўскага, які прадставіў на выстаўку арыгінальны разборны туалетны столік, брэсцкіх майстроў К. К. Казелка і В. І. Мацюка.

Рэспубліканская выстаўка ў гонар XXI з'езду КПСС паказала яркія народныя таленты ў галіне выяўленчага і прыкладнага мастацтва, для якіх у нашай краіне адкрыты невычарпальныя магчымасці.

Е. ПАУЛАВА

«У космас» (з каляровай саломкі). Работа інкрустатара з г. Жлобіна В. Н. Дзегцярэнка.

«Мацярынства». Рэзчык па дрэву С. Бык.

Касмічная ракета і ПРАўДА АБ НЕБЕ

У ДАЛЁКІЯ часы чалавек меркаваў аб сусвеце толькі на падставе таго, што непасрэдна адчуваў, бо ніякіх прылад і інструментаў ён не меў. Зямля ўяўлялася нашым далёкім продкам не толькі плоскай і нерухомай, але нібы асновай усяму на свеце.

Першыя назіральнікі неба лічылі, што над Зямлёй знаходзіцца цвёрды купал у выглядзе крышталёнага каўпака, да якога прымацаваны свяцільні — Сонца, Месяц, зоркі. Такія погляды былі ў першабытных земляробчых народаў; яны ляжаць у аснове любой рэлігіі.

У бібліі, у Кнізе быцця, мы чытаем, што Зямля — нерухомае цэла, наверху знаходзіцца «цвёрдзё нябесная», дзе жывуць «блажэнныя», гэта значыць «царства нябеснае». На гэтай «цвёрдзі нябеснай» пануе «ўсемагутны», які падтрымлівае на карысць чалавека рух нябесных свяціл. Зямля ж — цэнтр сусвету, бо на ёй жыве «вянец тварэння» — чалавек. Але ўжо за дзве з лішнім тысячы год таму назад грэчаскія вучоныя выказалі думкі, якія пазней бліскуча падцвердзіліся фактамі, што Зямля шарападобная, круціцца вакол Сонца і адначасова круціцца вакол сябе.

Геніяльны вучоны Нікалай Капернік у 1543 годзе даказаў, што Зямля — не адзінае нябеснае цэла, якое круціцца вакол Сонца, а ўваходзіць у склад невялікай групы свяціл, якая называецца сонечнай сістэмай. Зямля — толькі адна з самых звычайных планет, а Сонца — звычайная зорка. Хіба можам мы згадзіцца з біблейскім паданнем аб небе, як аб крышталёвым купале, на якім бог павесіў свяціла?

Па-першае, неба не купал, а толькі выглядае такім. Купалападобны выгляд неба — падман зроку. Па-другое, неба, вядома, не цвёрдае, як літае люстэрка. Савецкія спадарожнікі Зямлі і касмічная ракета, запушчаная ў бок Месяца 2 студзеня гэтага года, бараняць усё неба, усё калязямное царства, нідзе не сустракаючы ні «цвёрдзі нябеснай», ні «жылля блажэнных».

Успомніце, што адлегласць паміж ракетай і Зямлёй дасягае велічыні ў 300—350 мільёнаў кіламетраў! Касмічная ракета будзе знаходзіцца ад Сонца ў пачатку верасня гэтага года на 47 мільёнаў кіламетраў далей, чым Зямля. Дзе ж «нябесная цвёрдзё», аб якой гаворыцца ў бібліі?

Калі б існавала «цвёрдзё», то касмічная ракета, якая наблізілася да Месяца на 5—6 тысяч кіламетраў, разбіла б яе. Неба — гэта неабсяжная прастора вакол Зямлі, у якой знаходзіцца мноства свяціл — Сонца, Месяц, зоркі і г. д. Неба — гэта ўся светабудова. Наша Зямля — нябеснае цэла. Усе мы знаходзімся не пад небам, а ў небе, таму што Зямля ў сваім бегу пераносіць нас з сабой у бязмужную прастору. Савецкія людзі — вучоныя, інжынеры, ра-

бочыя, якія запусцілі касмічную ракету, упершыню ў гісторыі чалавецтва зямное цэла зрабілі нябесным. Па волі чалавека, а не звышнатуральных сіл, у сям'і Сонца з'явілася дзесятая планета, наша савецкая касмічная ракета, якая круціцца вакол Сонца па тых жа законах прыроды, як наша Зямля і іншыя планеты сонечнай сям'і.

Такім чынам, стварэнне касмічнай ракеты і спадарожнікаў Зямлі пераканаўча паказвае, што ўсё зямное, як і сама Зямля, ёсць і нябеснае. Недарэчна супрацьстаўляць неба Зямлі, абагатвараць яго і адрываць ад Зямлі. Калісьці царкоўнікі абсмейвалі ўяўленне аб шарападобнасці Зямлі. «Значыць, людзі на супрацьлеглым боку Зямлі ходзяць уніз галавой? Дождж і снег падаюць знізу ўверх?»

Аднак, што азначае верх і ніз? У свеце няма ні нізу, ні верху. Тое, што мы называем нізам, ёсць цэнтр Зямлі. Верх — гэта тое, што вакол зямнога шара, гэта значыць нябесная прастора. У які бок зямнога шара мы не накіроўваліся б, ногі ў нас заўсёды ўнізе. Верх і ніз вызначаецца па ўласнаму становішчу на Зямлі.

Цікава адзначыць, што з дапамогай апаратуры на касмічнай ракеце штучна была адноўлена такая нябесная з'ява, якая раней выклікала страх і забавоны. Гэта камета.

Калі на небе з'яўляецца велізарнай даўжыні хвастатае свяціла, яно выклікае паніку ў забавонных людзей. Яны лічаць, што гэта — небяспечная адзнака, якая з'яўляецца, каб абвясціць жыхарам Зямлі самыя страшныя беды. Цяпер жа розумам і рукамі чалавека на касмічнай ракеце адноўлена штучная камета з натрыя, які выпараўся і выкідваўся ў выглядзе воблака.

Значыць, каметы ўяўляюць сабой празрыстыя, незвычайна мяккія туманнасці. Зусім таксама пры падзенні спадарожніка або ракеты-носьбіта на Зямлю мы назіраем метэор — падаючую зорку. Хоць з'яўленне падаючай зоркі не ёсць нешта дзіўнае, бо ўзнікае даволі часта, але ёсць невялікая частка забавонных людзей, якія лічаць, што падаючая зорка — гэта «душа, якая адлятае ў неба». Падаючая зорка — гэта маленькія цвёрдыя частачкі, якія загараюцца ў высокіх слаях нашай атмасферы, як і рэшткі штучнага спадарожніка Зямлі.

Запуск касмічных ракет і штучных спадарожнікаў Зямлі — гэта адно са звянаў заваёвы чалавекам сусветнай прасторы — космасу, падначаленне сабе сіл прыроды. Авадодаць сіламі прыроды мы здолеем толькі тады, калі будзем правільна яе разумець, калі свет будзем разглядаць у яго матэрыяльным адзінстве.

М. РЭЗНІКАЎ,

кандыдат фізіка-матэматычных навук.

МАЦІ прышла з работы, распранулася і павесіла паліто на кручок. Затым дастала з сумкі дзве каробкі і паклала іх на стала. На адной каробцы, перавязанай тонкай залацістай стужкай, быў намаляваны прыгожы чырвоны букет. Другая, большая, была з маленькім белым кутасікам. Зоська, якая сядзела каля бабулі, адкінула ўбок вялікую ляльку з абдраным носам і падбегла да маці.

— Мама, што тут? — спытала яна, паказваючы на каробку з кутасікам.

— Зараз пакажу, — адказала маці, адкрываючы каробку.

Пасярод каробкі, патануўшы ў белай падушачцы, ляжала вялікая пляската бутэлка з зеленаватай вадкасцю. Абапал яе — дзве меншыя бутэлекі. Ад каробкі пацягнула прыемным пахам. У другой былі шакаладныя цукеркі, закручаныя ў тонкую бліскучую паперу. Ад здзіўлення ў Зоські забегалі вочы.

— Мама, дзе ты ўзяла? — спытала яна.

— Мне далі на рабоце.

— За што?

— За тое, што я добра працую. Сёння ж жаночае свята...

Нейкі момант Зоська глядзела на маці так, быццам нешта прыпамінала. Потым пачырванела, надзьмулася, нібы пузыр, і апусціла вочы ўніз.

— Чаго ты? — запытала маці.

Зоська маўчала, сапучы носам.

Маці прыгарнула дачку да сябе і ласкава перапытала:

— Скажы, дачушка, чаго?

Зоська спадылба паглядзела на маці і незадаволенна буркнула:

— Чаму табе далі два падарункі, а мне ніводнага?

— Гэта праўда, — згадзілася маці і, падумаўшы, дадала: — А калі так, то я падару табе свой, — і маці, узяўшы каробку з цукеркамі, падала дачцэ.

— На, няхай падарунак будзе і ў цябе.

— Не хачу.

— Чаму?

— Гэта ж далі табе, а не мне.

— Ну дык што? — сказала маці. — Падаравалі мне, а я падзялюся падарункам з табой.

Але Зоська не брала. Тады бабуля, якая сачыла за Зоськай, не вытрымала.

— Вазьмі, унучка, — ціха прамовіла яна. — Ты ж не ў чужога бярэш, у сваёй мамы... Ёй — парфума, табе — цукеркі. Вельмі добра выходзіць...

Але і бабуліны ўгаворы не падзейнічалі на Зоську. Яна стаяла на месцы, не падымаючы галавы. І тое, што дачка адмаўлялася ад цукерак, больш за ўсё ўразіла маці. Яна падумала і асцярожна сказала:

— Добра, дачушка, калі ты не хочаш браць гэты падарунак, то я пайду і куплю табе новы. Толькі скажы, што табе трэба?

— Мне нічога не трэба, — прашаптала Зоська.

— Як гэта дрэнна, што ты не слухаешся маму, — строга зазначыла бабуля.

У гэты час у хату ўвайшоў бацька. Ubачыўшы

П. РУНЕЦ

спяхмурнелую дачку, ён узяў яе за плячо і задорна спытаў:

— Хто цябе пакрыўдзіў?

— Ніхто, — нехвотна адказала Зоська.

— А чаго ж ты такая невясёлая?

— Пакрыўдзілася, што на жаночае свята ёй не далі падарунка, — адказала маці за Зоську.

— Праўда, дачушка?

Зоська кінула галавой.

— Так, так! Яно, вядома, нядобра, што забыліся пра Зоську. Яна ж таксама жанчына! — жартаўліва сказаў бацька і хітра глянуў на Зоську. — Але нічога, гэтую несправядлівасць мы зараз выправім, — бацька ўзяў партфель, адшпіліў і дастаў тры скруткі. Адзін ён аддаў бабулі, другі — матцы, а трэці падаў Зосьцы:

— А гэта табе.

Зоська скося паглядзела на скрутак.

— А што тут?

— Паглядзі сама...

Зоська захісталася: браць ці не. Але цікаўнасць усё ж перамагла. Яна ўзяла скрутак, хуценька разгарнула і... ледзь не крыкнула ад радасці: у скрутку была каробка цукерак і бліскучая ружовая істужка. Акурат такая, якую нядаўна купілі яе сяброўцы Натцы і якую так хацелася мець Зосьцы. Ой, гэты бацька. Ён ведае, што купляць дачцэ. Зоська з хвіліну замілавана глядзела на бацьку. Потым кінулася да яго, абхапіла рукамі за шыю і моцна пацалавала ў шчаку.

— Дзякую, тататка, за падарунак!..

— Калі ласка, — адказаў бацька.

Маці з удзячнасцю паглядзела на бацьку, бацька — на Зоську, і ўсе трое задаволены ўсміхнуліся.

На Ваши пытанні...

Аб прыроджаным пароку сэрца

Чытачка «Работніцы і сялянкі» Якубецкая Е. А. просіць змясціць на старонках нашага часопіса гутарку аб прыроджаным пароку сэрца ў дзяцей. Выконваем яе просьбу.

Прычынай прыроджанага пароку сэрца бывае найчасцей парушэнне сардэчна-судзістай сістэмы ў перыяд унутрыўтробнага развіцця або незарашчэнне зародкавых шляхоў кровазвароту пасля нараджэння.

Найбольш частымі парокамі з'яўляюцца: дэфект перагародкі жалудачкаў сэрца, звужэнне лёгачнай артэрыі і незарашчэнне так званага баталава пратоку.

Прыроджаныя парокі сэрца пераносяцца часам лягчэй набытых і мала адбіваюцца на агульным стане дзяцей. Такія дзеці развіваюцца здавальняюча.

Пры некаторых прыроджаных пароках сэрца з'яўляецца задыхка, сініюснасць, якая ўзмацняецца пры фізічным напружанні або хваляванні. У сям'і, дзе ёсць такія дзеці, павінны быць створаны спакойныя абставіны, што станоўча ўплывае на нервовую сістэму. Неабходна паклапаціцца аб правільным харчаванні, рэжыме дня, карыстанні свежым паветрам. Па ўсіх гэтых пытаннях трэба раіцца з урачом.

Вялікае значэнне маюць прафілактычныя мерапрыемствы з мэтай загартоўкі і трэніроўкі ўсяго арганізма дзіцяці.

Дзеці з прыроджаным па-

рокам сэрца павінны асабліва шырока карыстацца прагулкамі на свежым паветры, для іх неабходна правесці памяшканне, выконваць такія працэдурны, як абдзіранне, душ, паветраныя ванны, вольныя рухі, лёгкая гімнастыка, гульні (вядома, з улікам узросту і стану дзіцяці). Усё гэта ўмацоўвае арганізм, засцерагае ад развіцця недастатковасці кровазвароту.

Ежа для такіх дзяцей павінна быць смачнай, разнастайнай і пажыўнай, багатай гароднінай і фруктамі. Для іх не проціпаказаны яйкі, мяса, рыбныя стравы. Нельга дапускаць пераядання. Грудным дзіцём даецца малако з грудзей, або сцэджанае з лыжачкі. З пяці-шасці месяцаў дзіця трэба прыкормліваць.

Дзіця павінна высыпацца. Але працяглы пасцельны рэжым нямэтазгодны.

Трэба сачыць, каб адзенне дзіцяці не стрымлівала яго рухаў і адпавядала сезону. Лішніяе хутанне шкодна.

Дзяцей з парокам сэрца трэба ўсяляк ахоўваць ад інфекцый. Па меры падростання прывучаць да лёгкай работы. Фізічная праца чалавеку з парокам сэрца не проціпаказана. Наадварот, яна садзейнічае падтрыманню кампенсаванага стану, спрыяе трэніроўцы арганізма, станоўча ўплывае на нервовую сістэму і абмен рэчываў. Вядома, што сярод спартсменаў сустракаюцца людзі з парокамі сэрца. Аднак, цяжкая праца недапушчальна.

Цяпер добрыя вынікі дае лячэнне некаторых парокаў сэрца хірургічным спосабам.

Усе дзеці з прыроджаным парокам сэрца павінны расці пад наглядом урача.

Т. І. ЯКАЎЛЕВА,
урач-педыятр.

Аб разнабоі ў выхаванні

Забелаў Пётр Іванавіч з Гомеля цікавіцца пытаннямі выхавання дзяцей. Яму здаецца, што ў яго сям'і ў гэтых адносінах не ўсё наладжана, як яму хацелася б. Тав. Забелаву П. І. адказвае дзіцячы ўрач-псіханейролаг Л. Юнкевіч.

Нярэдка бывае, што сям'я не трымаецца адной лініі ў выхаванні. Як дзіцячы псіханейролаг, я часта наведваю сем'і, дзе растуць мае маленькія кліенты. У адной сям'і, напрыклад, бацька вельмі строгі, не церпіць свавольства дзяцей. Маці, наадварот, як быццам у працівагу, вельмі мяккая. Ёй усё здаецца, што бацька крыўдзіць дзяцей, што мала іх любіць. Бабуля ж, няма чаго і казаць, — занадта песціць дзяцей, абараняе іх інтарэсы ад бацькі і ад маці. А свавольнікі рана пачынаюць разумець свае выгады і карыстаюцца слабасцямі выхавальнікаў. Нават малышы, якія яшчэ дрэнна разумеюць словы, ужо рэагуюць на выраз твару дарослых, на іх тон.

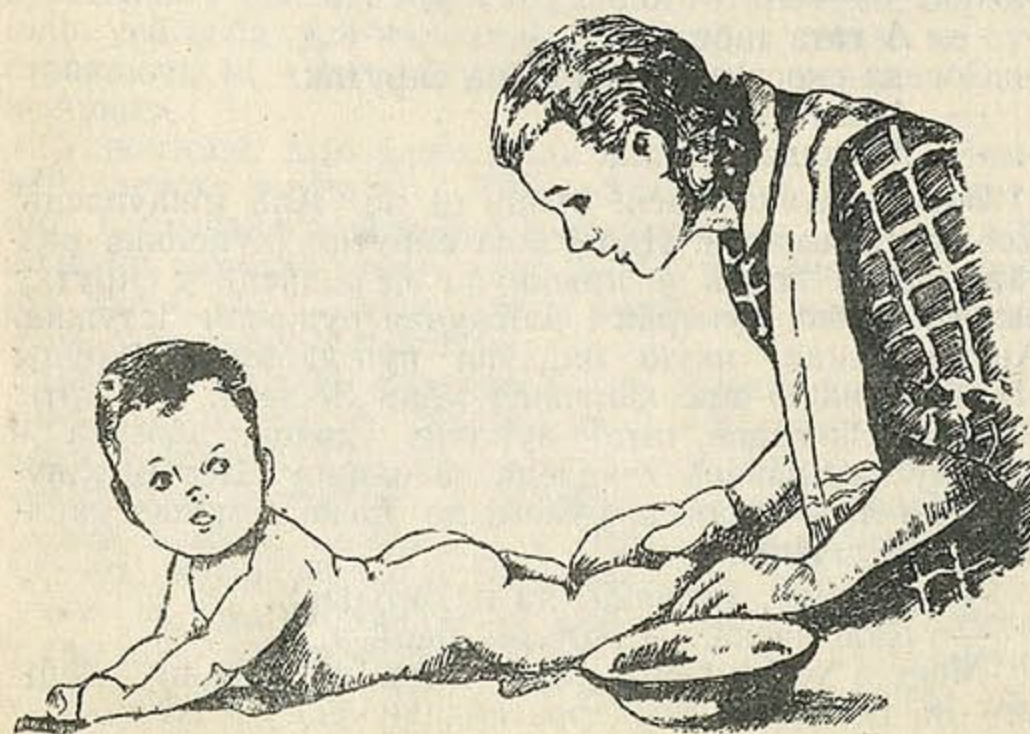
Асабліва дрэнна ўплываюць на характар і паводзіны дзяцей спрэчкі дарослых у іх прысутнасці, калі бацька, напрыклад, абвінавачвае маці ў залішняй мяккасці, маці лічыць бацьку занадта строгім і рэзкім, а бабуля сцвярджае, што абодва яны не маюць рацыі, што толькі яна адна разумее дзіцячую душу. Выхавала ж яна сваю дачку! А дзеці, наслухаўшыся спрэчак, робяць зусім нечаканыя для сваіх выхавальнікаў вывады. Мне ўспамінаецца такі выпадак. Бацькі ў спрэчках дайшлі ўжо да знявагі. Бацька крычаў: «Ты нічога не разумееш у выхаванні, ты сапраўдны неук!». А хлопчык год шасці хітравата пазіраў то на аднаго, то на другога. Я перахапіла гэты позірк і сказала: «Як добра, што ты не слухаеш!». Ён засмяўся і, тарганушы плечыкам, прамовіў, як дарослы: «А мне дазваляе бабуля».

І яшчэ адзін прыклад. Ад 8-гадовай дзяўчынкі бацька патрабаваў, каб яна падсоўвала крэсла старэйшым, калі тыя ўваходзяць у пакой, а

калі вольных крэслаў няма, то ўступала б сваё. Цётка і бабуля (маці ў дзяўчынкі не было) знайшлі, што дзіця яшчэ малое для такой муштры. Але бацька застаўся няўмольны ў сваіх патрабаваннях. Калі не было блізка цёткі або бабулі, дзяўчынка лёгка саскоквала і падсоўвала крэсла гасцю або ўступала сваё. У прысутнасці ж цёткі або бабулі яна звычайна рабіла выгляд, што занята і не заўважае, хто ўвайшоў. І тыя яе выручалі: самі хутчэй стараліся пасадзіць гасця. Бацька моршчыўся, а часам гаварыў: «Навошта выручаеце, гэта ж яе абавязак». Жанчыны звычайна адказвалі: «Яна яшчэ маленькая і, апроча таго, сірата». А ў «сіроткі» нарасталася крыўда на бацьку.

Аднойчы адбылася такая сцэнка. Дзяўчынка, седзячы за агульным сталом, малявала. Увайшла васьмідзесяцігадовая бабуля. Бацька сказаў: «Надзя, ты што, не бачыш, хто прышоў? Падай крэсла!». Дзяўчынка, зірнуўшы на цётку, адказала: «Я занята». Бацька затрымаў руку цёткі, якая хацела падаць крэсла, і крыкнуў: «Зараз жа падай крэсла і ідзі да свайго століка. Вячэраць будзеш асобна ад усіх за няўважлівасць да старэйшых». Старэйшая гасця захвалывалася: «Што вы, не трэба, яна яшчэ маленькая!». «Ну, вядома ж маленькая, — падтрымала цётка, — занадта ты ад яе патрабуеш». Дзяўчынка была пакрыўджана. А калі бацька пайшоў прыводзіць гасцю, кінулася на шыю да цёткі і з плачам паўтарала: «Тата злосны. Я яго не буду любіць». А цётка гладзіла яе па галойцы: «Супакойся, дзетка. Не трэба плакаць», — замест таго, каб растлумачыць дзяўчынцы, што яна памыляецца.

Дарослыя павінны дамовіцца аб агульнай лініі выхавання, не ўцягваючы ў гэтую справу саміх дзяцей. Калі адзін з бацькоў што-небудзь забараніў або зрабіў заўвагу, няхай сабе і няправільную, яна павінна заставацца ў сіле. Потым можна сказаць даросламу, без дзіцяці, аб няправільнасці яго паводзін. У адказнай справе выхавання не павінна быць разнабоі — тата забараніў, мама дазволіла. Разнабой не толькі шкодна ўплывае на характар і паводзіны дзяцей, але і псуе іх нервовую сістэму, робіць яе няўстойлівай.

Як захаваць абутак

Чытачка Н. Ц. Кузняцова з Ушацкага раёна Віцебскай вобласці просіць расказаць, як даглядаць лакаваны абутак. Выконваем яе просьбу.

Правільны догляд абутку павялічвае тэрмін яго носкі, захоўвае прыгожы вонкавы выгляд: форму, колер, а таксама і эксплуатацыйную ўласцівасць: воданепранікальнасць, моцнасць падэшвы, эластычнасць верху. У залежнасці ад выгляду абутку ёсць розныя спосабы яго захавання пры ўмелым доглядзе. Аднак усе віды абутку неабходна рэгулярна ачышчаць ад пылу і бруду.

Асабліва стараннага догляду патрабуе лакавы абутак. Лакавая плёнка пры тэмпературы ніжэй 0° робіцца крохкай і можа трэскацца. Пры высокай тэмпературы, тым больш пры пападанні прамых сонечных прамянёў, размякчаецца, набываючы ліпкасць, лёгка забруджваецца і траціць блыск. Таму не рэкамендуецца насіць лакавы абутак у вельмі гарачае і марознае надвор'е. Пры працяглым захоўванні лакавага абутку на святле лакавая плёнка акісляецца кіслародам паветра («старэе»), ад чаго робіцца менш эластычнай, крохкай і хутка лопаецца. Таму захоўваць лакавы абутак трэба ў цемнаце (у шафе, кардонцы і інш.).

Летам рэкамендуецца перакласці абутак паперай (лепш правощанай), каб туфлі не зліпаліся. Пры доўгім захоўванні, а таксама пры штодзённым нашэнні лакавага абутку (асабліва летам) належыць змазваць лакавы верх тонкім слоём ланалінавага крэму.

Б. Г. ТЭУШ,
нач. тэхнічнага аддзела Мінскай
абутковай фабрыкі імя Калініна.

Догляд футравых рэчаў

Як даглядаць футравыя рэчы з натуральнага каракулю, якія ад часу страцілі блыск і ранейшы выгляд? — з такім пытаннем звярнулася ў рэдакцыю О. Д. Цейнерава са Старадарожскага раёна.

А чытач М. А. Дабравінскі з Віцебскай вобласці цікавіцца, як знішчыць непрыемны пах аўчыны з каракулю?

Футравае паліто захоўваецца летам у глыбіні шафы, куды не забіраецца мош, або ў чахле з тоўстай паперы. Перад гэтым яго выбіваюць з левага боку палкай, абкручанай чым-небудзь мяккім.

Калі футравае паліто трапіла пад дождж, то вільгаць выдаляецца мяккай шчоткай, уздоўж футра, у адваротным выпадку яно будзе мець дрэнны выгляд. Потым паліто трэба страсянуць, каб волас зноў зрабіўся пушыстым і хутчэй выпарылася вільгаць. Калі футра высахла, яго зноў чысцяць шчоткай. Забараняецца сушыць паліто каля печы, бо тады скура зробіцца цвёрдай, а волас пакурчыцца. Калі ў вас адсядзення паліто выцерлася, то яго трэба выбіць з левага боку абкручанай палкай, а калі да таго яго некалькі разоў устрасянуць, то сляды знікнуць.

Калі ж футра мае дрэнны пах, то яго пасыпаюць дробнаразмалатымі зярнятамі кофе і загортаюць у шчытны матэрыял. Праз некалькі дзён зноў выбіваюць — і пах прападае. У выпадку, калі футра зрабілася брудным або страціла выгляд, яго можна самому пачысціць.

Футра з доўгім воласам, як, напрыклад, янот, ліса, трэба чысціць апілкамі, якія ўціраюцца і тут жа выбіваюцца. Калі ж бруд яшчэ застаўся, то гэты працэс паўтараецца некалькі разоў, пакуль футра не стане чыстым. Футра з кароткім воласам, як каракуль або трусінае, лепш за ўсё чысціць гарачымі пшанічнымі, жытнімі ватруб'ямі або гарачай бульбянай мукой, якую таксама трэба ўціраць у футра. Уціраць трэба вельмі старанна, бо яны лепш знімудь бруд, а пасля выбіць палкай. Плямы ад тлушчу выводзяцца такім жа чынам.

Пра дэкрэтны водпуск

Чытачка Т. Я. Вараб'ёва з Магілёўскай вобласці просіць растлумачыць парадак атрымання жанчынай дэкрэтнага водпуску і адпачынку на кармленне дзіцяці.

Зараз водпуск па цяжарнасці і родах павялічаны з 77 да 112 календарных дзён (56 дзён да родаў і столькі ж пасля). У выпадку ненармальных родаў, нараджэння двух і больш дзяцей пасляродавы водпуск падаўжаецца да 70 календарных дзён.

Чарговы водпуск, які даецца цяжарнай жанчыне, павінен прымяркоўвацца (зразумела, па яе жаданню) да водпуску па цяжарнасці і родах.

Ну, а як быць, калі цяжарная жанчына працавала на даным прадпрыемстве або ва ўстанове менш адзінаццаці месяцаў? У адпаведнасці з практыкай, якая ўстанавілася цвёрда, чарговы водпуск, прымеркаваны да водпуску па цяжарнасці і родах, даецца незалежна ад таго, колькі часу жанчына прарабіла на прадпрыемстве або ва ўстанове.

Клапоцячыся аб маці і дзіцяці, Савецкі ўрад пастановай ад 13 кастрычніка 1956 года абавязаў кіраўнікоў прадпрыемстваў, арганізацый і ўстаноў даваць жанчынам па іх просьбе пасля водпуску па цяжарнасці і родах дадатковы водпуск на тэрмін да трох месяцаў без захавання заробтнай платы.

У сувязі з нараджэннем дзіцяці жанчына можа на адзін год пасля родаў пакінуць работу, не трацячы пры гэтым бесперапыннага працоўнага стажу.

Неабходна мець на ўвазе, што пры атрыманні водпуску на тры месяцы без захавання заробтнай платы ранейшае месца работы захоўваецца за жанчынай, а пры звальненні з работы з выпадку нараджэння дзіцяці адміністрацыя не абавязана яго захоўваць.

Кожнай маці даецца час на кармленне дзіцяці. Праз тры з паловай гадзіны маці, якая корміць, павінна мець паўгадзінны перапынак. Працягласць перыяду кармлення дзіцяці — прыкладна да 1 года. Калі ж дзіця дасягнула года, але ў яго слабае здароўе і ў далейшым яно мае патрэбу ў матчыным малаце, — маці павінна прадставіць аб гэтым даведку з дзіцячай кансультацыі. У такім выпадку адміністрацыя прадпрыемства або ўстановы абавязана адпуская маці для кармлення дзіцяці да палепшання яго здароўя.

Парады пчалярарам

«Усім пчалярарам вядома, што з першым роем з вулля вылятае старая матка. Ці варта мяняць зімой матку, калі ёй было тры гады?» — пытае чытачка Ф. Петрыкава з горада Новабараўска.

Старая матка ідзе звычайна з першым роем. Гэтае правіла можа быць парушана ў часе дрэннага надвор'я (дождж, холад, вецер), якое не спрыяе выхаду рою-першака. У такім разе з закладзеных матачнікаў выведзца маладая маткі. Яны могуць забіць старую матку. Тады і рой выходзіць з маладой маткай.

Калі пчаляр сачыў за сям'ёй і яму ясна, што рой вышаў са старой маткай, то ў далейшым ён можа абыйсціся з ёю ў залежнасці ад яе ўзросту і якасці: матку старэй двух год змяніць на маладую, запасную, але, калі яна праявіла сябе рэкардысткай, пакінуць і на трэці год.

Старую матку больш трох год трымаць нельга. Калі пчаляр не зменіць яе, то пчолы самі могуць заняцца «ціхай зменай» маткі нават у канцы сезона, напрыклад, у канцы жніўня — пачатку верасня. Бываюць выпадкі, што пры вельмі позняй «ціхай змене» маладая матка не зможа апладніцца з-за дрэннага надвор'я або адсутнасці трутняў на пасецы. Сям'я перазімуе, але маладая няплодная матка вясной наступнага сезона будзе класці ў ячэйку толькі неаплодненыя яйкі, з якіх выведзца толькі трутні.

В. П. МАНДРЫК,
інструктар-пчаляр Мінскага парнікова-цяпличнага камбіната.

СА СТАРЫХ РЭЦЭПТАЎ

АЛАДКІ З МОРКВЫ

Узяць 10 штук вялікай морквы, нацерці сырымі, убіць у іх 4—5 яек, пакласці ўсё ў слоік, выбіць добра латкай, каб зрабілася, як пена; пакласці 2 ст. лыжкі цукру, 1 чайную лыжку солі і мукі, каб атрымалася цеста, як смятана, і пячы, як аладкі на алеі.

ЗАПЕЧАНЫЯ МАКАРОНЫ З ТВАРАГОМ

Адварыць каля 200 гр. па-ламаных на невялікія кавалкі макаронаў у салёным вары і адкінуць на рэшата. 600 гр. тварагу з-пад гнёту (абавязкова, каб добра быў выціснуты) прапусціць праз мясарубку, размяшаць з макаронамі, 1 — 2 яйкамі, 1 шклянкой смятаны, пакласці на глыбокую патэльню, змазаную маслам, згладзіць, пасыпаць сухарамі і запячы ў духоўцы. Падаваць з дробным цукрам, можна і з соллю, у такім разе пасыпаць замест сухоў цёртым сырам.

РУБЛЕНЫ СЕЛЯДЗЕЦ

Вымачыць селядзец у вадзе, зняць скурку, дастаць косці, пасячы, дадаць пасечаную цыбуліну, 2 скібі французскай булкі, намочанай і выціснутай, 1 нацёрты сыры кіслы яблык, 1 лыжку смятаны, 3—4 шт. бульбы адваранай, 1 крутое яйка. Усё дробна пасячы, пакласці на талерку, пасыпаўшы дробна нарэзанай зялёнай цыбуляй. Падаць воцат, хто любіць — гарчыцу.

ЗРАЗЫ З РЫСАМ

Прыгатаваць мяса, як на катлеты, зрабіць шарыкі, раскачаць іх у аладкі, начыніць рысавым фаршам і заляпіць. Абкачаць у яйку, сухарах і падсмажваць. Рыс для фаршу трэба адварыць з соллю, дадаць крыху масла і дробна пасечанае крутое яйка.

БЛІНЫ

2 шклянкі сыракавыш, 2 жаўткі, лімоннай цэдры,

$\frac{1}{2}$ чайнай лыжкі соды, пену з 2 бялкоў, солі і мукі столькі, каб цеста было, як густая смятана, — усё добра вымешаць. Калі на цесце з'явіцца паўхіркі, смажыць на шмалцы.

ХАЛОДНАЯ ХУТКАСПЕЛАЯ САЛАНІНА

Узяць кавалак нятлустага мяса без касцей (кілаграмы 2—3) ад краю або антрыкота. Нацерці кругом мяса дробнай высушанай соллю, дадаўшы ў яе 25 гр. дробнай салетры і лыжачку дробнага цукру. Асобна стаўчы некалькі зярнят чорнага і пахучага перцу і таксама ўціраць у мяса. Соль уціраць да таго часу, пакуль мяса не будзе прымаць больш солі. Усяго пойдзе солі прыблізна 150 грамаў. Нацёртае соллю мяса пакласці на глыбокае блюда і пакрыць якой-небудзь цяжкай накрывкай або дошчачкай з гнётам. Штодзённа, на працягу тыдня, пераварочваць мяса і ўціраць сцякаючым расолам. Праз тыдзень скачаць мяса ў трубку, звязаць вяроўкай. Закіпаціць у каструлі вады, пакласці ў яе крыху цыбулі, морквы, пятрушкі і кропу, чайную лыжачку шалфею і лыжачку чорнага перцу.

Калі вада закіпіць, апусціць у яе мяса, якое можна завязаць у сурвэтку, даць кіпець гадзін 5, назіраючы, каб мяса ўвесь час было пакрыта вадой. Дастань з каструлі, пакласці зноў на блюда пад гнёт на дзень. Затым зняць вяроўку, рэзаць скібкамі і падаваць з хрэнам і адварной бульбай. Адвар з-пад саланіны ўжываць на бульён для кіслай капусцы з дадаткам свежага мяса.

КОРЖЫКІ МАЛАРАСІЙСКІЯ

На 400 гр. мукі шклянкі вады, лыжка расліннага масла, лыжка цукру, крыху солі, $\frac{1}{2}$ чайнай лыжачкі кардаму: добра размясіць, раскачаць, выразаць шклянкай аладкі, праткнуць часцей відэльцам і спячы на блясе.

На нашай старонцы мод

Сукенка-касцюм з блакітнай шарсцяной тканіны; складаецца з кароткага жакета, спадніцы і напронавай блузкі. Каўнер блузкі спераду ўтварае бант. Аднашоўная расклёшаная спадніца і ніз жакета аздоблены працягнутым шнурам, які на жакеце завязваецца бантам. Рэкамендуецца 44—50 размеры.

Халат з фланелі ў палоску. Каўнер тыпу матроскага. Рукавы ўстаўныя з манжэтамі. Кішэні вялікія, накладныя, верхняя частка іх адкладзена ў выглядзе клапана. Размеры любыя.

Касцюм з шарсцяной тканіны. Жакет аднабортны, прыталены; праразныя кішэні аформлены клапанамі, якія зашпіляюцца на гузікі; устаўныя рукавы канчаюцца разрэзамі, змацаванымі гузікамі. На спадніцы спераду два швы, якія пераходзяць у сустрэчныя складкі. Рэкамендуецца 46—54 размеры.

Касцюм з паўшарсцяной або баваўнянай тканіны. Куртка аднабортная; планка, якая ўтварае спераду кішэні, зашпіляецца на спіцы. Штонікі прышпіляюцца на гузікі. Рэкамендуецца 26—34 размеры.

Сукенка-касцюм з шарсцяной тканіны. Талія прылягаючая. Рукавы падоўжныя. Стаячы цэльнакроены каўнер. Спераду асіметрычная засцежка і адварот. Двухшоўная расклёшаная спадніца. Аздаба — рэльефная строчка.

Комплект для работы; складаецца з блузкі і спадніцы. Блузка з шарсцяной тканіны; каўнер адкладны, рукавы ўстаўныя канчаюцца шырокімі адкладнымі манжэтамі. Спадніца з паўшарсцяной букліраванай тканіны, спераду зашпіляецца на гузікі. Рэкамендуецца 46—50 размеры.

Сукенка з набіўнога штучнага шоўну. Выраз каўнера, рукавы-крылцы і фальбона спадніцы аздоблены каляровым уяном. Рэкамендуецца 28—34 размеры.

Сукенка з шарсцяной тканіны, спераду цэльнакроеная, з баноў і ззаду адразная. Спадніца закладзена аднабавымі складкамі. Спераду сукенка аздоблена вышыўкай. Рэкамендуецца 28—34 размеры.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У № 1 ЗА 1959 г.

Па гарызанталі: 3. Гапак. 4. Афарызм. 8. Раман. 12. Музыка. 13. Алігер. 14. Грыг. 15. Таланаў. 16. «Буря». 22. Наваі. 23. Хор. 24. «Казак». 27. Саната. 30. «Аманал». 31. Барабан. 32. Паланез. 33. Навела. 35. Класік. 36. Тэнар. 38. Чэх. 39. Залка. 43. «Хлеб». 44. Натацыя. 45. «Абай». 48. Гітара. 49. Маршак. 50. Стапа. 53. Асананс. 54. Герой.

Па вертыкалі: 1. Балада. 2. Сатыра. 5. Акын. 6. Якім. 7. Курыла. 8. Ралан. 9. Маналог. 10. «Нарач». 11. Неруда. 17. Анапест. 18. Базараў. 19. Захараў. 20. Анафара. 21. Талаш. 22. Набат. 25. Казка. 26. Сацін. 28. Бас. 29. Бах. 34. Рэмарка. 37. Элегія. 40. «Кабзар». 41. Тарас. 42. Рыфма. 46. Шарж. 47. Арыя. 51. Трахей. 52. Пралог.

На першай старонцы вокладкі: «Будаўніца» — з карціны І. Фяцісава.

На чацвёртай старонцы вокладкі: «Зіма ў лесе» — фотазціуд С. Юркевіч.

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРОТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, Т. Т. ДЗМІТРЫЕВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 02733

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 5/II-59 г.

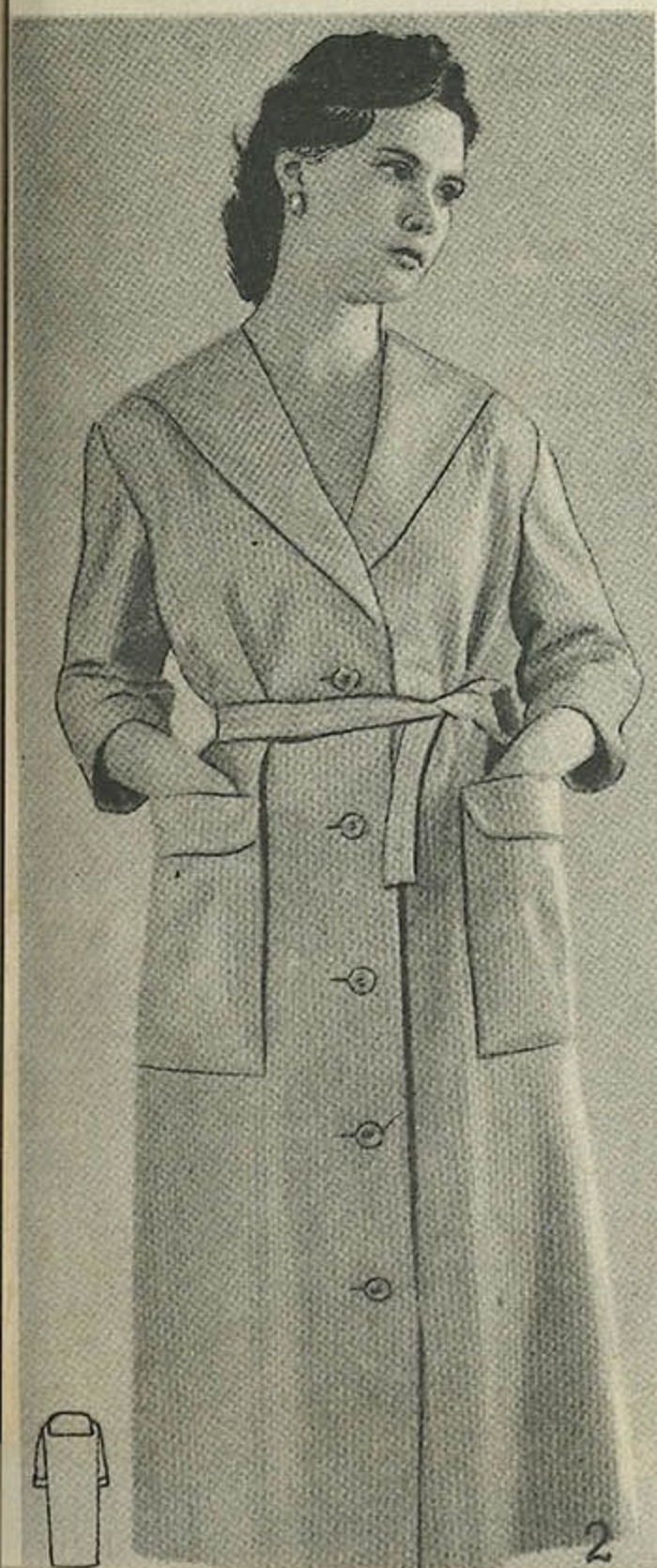
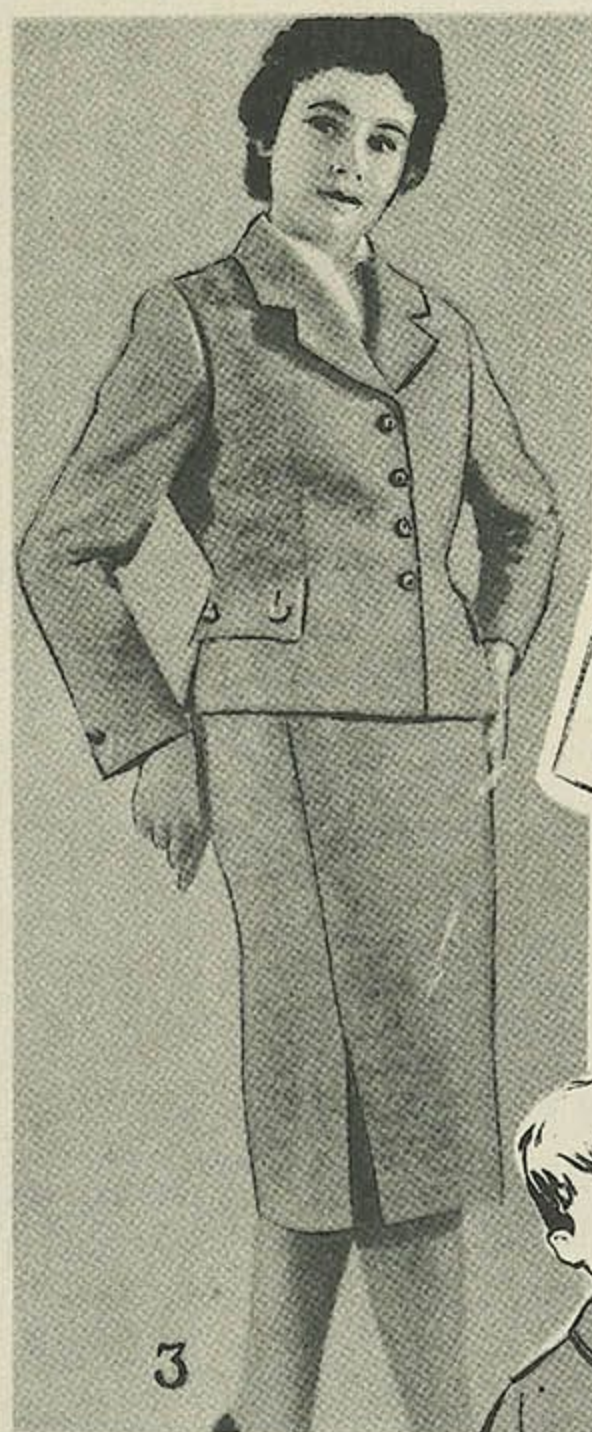
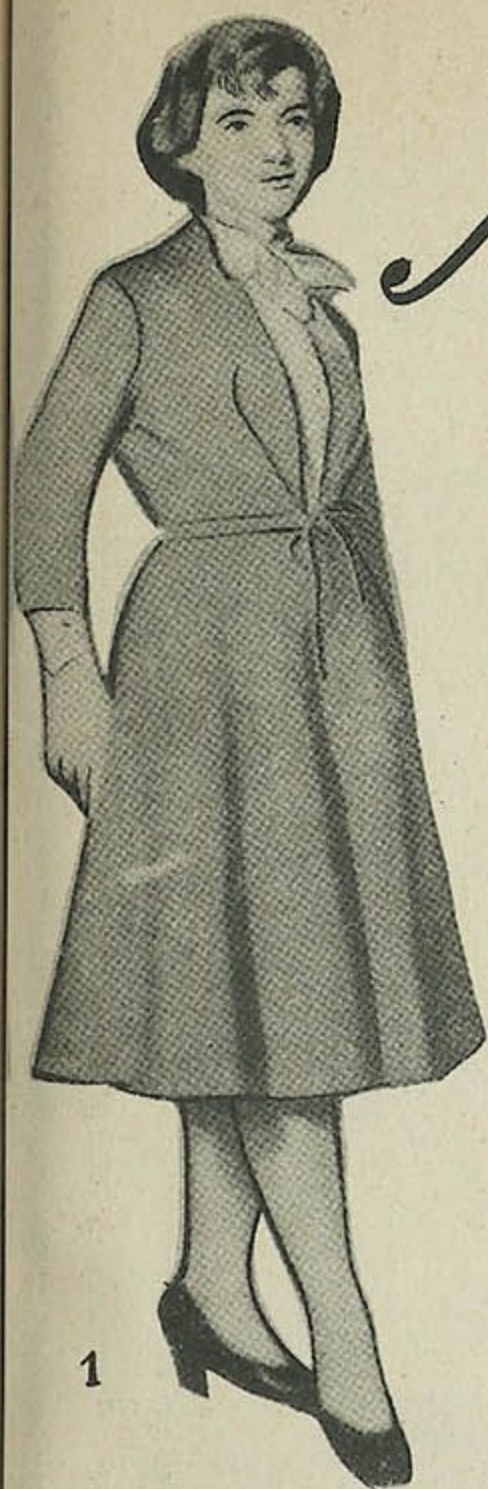
Адрас рэдакцыі: Мінск, праспект імя Сталіна. 103. Тэлефон 3-17-51.

Друкарня імя Сталіна. Мінск. Цана 1 руб. 80 к. Дадатак — выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4.

Тыраж 115 000 экз. Зак. 41.

Mogor

8

5895

